

De Sonse Bergen

door
Jan Bleeker

*De geschiedenis van een uniek
bos- en natuurgebied
aan de Dommel
te Son en Breugel*

een geheel
vernieuwde
uitgave 2010

INHOUD

De geo-morfologie van het landschap	1.
De eigendom- en cultuurtoestand rond 1830	1.
Oude houtwallen in “ <i>De Sonse Bergen</i> ”, door John Bruinsma	4.
De eigendom- en cultuurtoestand rond 1915	7.
De periode 1926-1974 van de N.V. Philips’Gloeilampenfabrieken	8.
De periode 1974-1991 van het Noord-Brabants Landschap	18.
De periode 1991 tot heden van het Staatsbosbeheer	19.
Uitgangspunten gewijzigd beleid van het Staatsbosbeheer	25.
Milieudefensie en het IVN blijven alert	25.
De aanvankelijk geplande uitbreidingen van Thermae Son in 2006	29.
De recente ervaringen met het Staatsbosbeheer	34.
Mogelijke bedreigingen voor “ <i>De Sonse Bergen</i> ”.	39.
Nawoord bij de diverse uitgaven	40.
Bronvermelding	42.

De geschiedenis van de Sonse Bergen, een uniek bos- en natuurgebied aan de Dommel te Son en Breugel

De geomorfologie van het landschap

De heuvels van "*De Sonse Bergen*" vormen een deel van de Midden-Brabantse dekzandrug. Deze rug is tegen het einde van de laatste ijstijd, zo'n 10.000 jaar v. Chr., ontstaan. Het noordelijk landijs heeft deze streken overigens nooit bereikt. Vandaar dat hier geen zwerfkeien (eind-morenen van de gletsjers) en keileem in de grond voorkomen.

In die tijd vonden door sterke winden grote zandtransporten in het zuidelijk gedeelte van Nederland plaats. Door de overwegend zuid-westelijke winden vormden zich hier toen enkele langgerekte dekzandophopingen. Deze kenmerken zich doordat ze in de richting ZW - NO lopen en uit zeer fijn humus-arm zand bestaan. In dezelfde richting lopen ook de vennen van Oisterwijk en Best, de Hazenputten te St. Oedenrode en het Oud Meerven te Son en Breugel. Ze zijn ontstaan door uitgewaaid zand.

Door de natuurlijke breuken in de aardkorst werd de oorspronkelijke noord-westelijke loop van de Dommel bepaald. Vanwege de vorming van de Midden-Brabantse dekzandrug, was de rivier gedwongen om reeds voor Son in Noord-Oostelijke richting af te buigen om vervolgens door een smal gedeelte van de dekzandrug heen te breken. Na deze rug is het verloop van de rivier weer in noord-westelijke richting.

De eigendoms- en cultuurtoestand rond 1830

Reeds in 1812 werd in Nederland een begin gemaakt met de algehele kadastrering van het gehele land, met als doel belasting te heffen op het onroerend goed. Toen in betrekkelijk korte tijd de metingen en de registratie van gronden waren voltooid, werd op 1 oktober 1832 het Kadaster ingevoerd.

Een gedeelte van de eerste kadastrale kaart, het z.g. Minuutplan, van de kadastrale gemeente "*Zon en Breugel*", sectie A, blad 6, is in een bewerkte vorm op de volgende pagina verkleind weergegeven met de toenmalige percelen. Om de oriëntatie te vergemakkelijken is op deze kaart met een streep-puntlijn het huidige eigendom van het Staatsbosbeheer aangegeven, alsmede de lig-

ging van de huidige Planetenlaan, Hoefbladlaan en Koekoeklaan. Uit dit plan en uit de registratie in de O.A.T. (Oorspronkelijk Aanwijzende Tafel) zijn een schat aan historische gegevens te achterhalen. Het is nu mogelijk om o.m. een overzicht van de eigendoms- en zelfs de cultuurtoestand uit 1830 voor het gebied van "*De Sonse Bergen*", zoals dat nu in het bezit van het Staatsbosbeheer is, samen te stellen.

We zien dat in het gebied van "*De Sonse Bergen*" in 1830 een negental eigenaren hun bezittingen hadden. Het heuvelachtige gedeelte was eigendom van de "*Gemeente Zon*", terwijl de lage oostelijke helft in particuliere handen was. Tijdens de eerste opmeting van het Kadaster noteerde de landmeter ook welk soort eigendom het betrof. Met behulp van het Minuutplan zijn we nu in staat om een nauwkeurige vegetatiekaart van "*De Sonse Bergen*" uit die tijd te reconstrueren. Zo blijkt dat ongeveer de helft van het huidige bosgebied, met name het lagere gedeelte ten Oosten van de grens van het perceel 324, dus tussen het heuvelachtige gebied en de Dommel-arm, nog hoofdzakelijk uit in cultuur gebrachte landbouwgrond bestond. We treffen hier 10 percelen bouwland, 6 percelen weiland, 4 percelen hakhout en 1 perceel mastbos aan. Deze gronden maakten deel uit van de eveneens reeds in cultuur gebrachte gronden van het naar het Noorden uitstrekkende landbouwgebied "*Wolfswinkel*", aan de West-zijde van de Dommel.

Hieronder volgt een overzicht van de eigendoms- en cultuurtoestand in 1832 van "*De Kleine Heide*" en omgeving in de kadastrale Gemeente Zon.

Perceelnr.:	Eigenaar:	Voornamen:	Beroep:	Woonplaats:	Eigendom:	Grootte in ha.:
299	van Kemenade	De wed. Willem	Landbouwer	Zon	Bouwland	0.61.70
300	id.	id.	id.	id.	Hakhout	0.28.80
301	id.	id.	id.	id.	id.	0.08.00
302	id.	id.	id.	id.	Bouwland	0.18.00
303	van Kemenade	Dielis	id.	St.Oedenrode	Hakhout	0.13.00
304	id.	id.	id.	id.	Bouwlan	0.13.90
305	Merks	Michiel G.	id.	Zon	id.	0.13.70
306	van de Ven	Gerrit	Herbergier	id.	id.	0.10.20
306	van de Ven	Marcelis	Landbouwer	id.	Weiland	0.15.20
308	van Kemenade	Dielis	id.	St.Oedenrode	id.	0.26.70
309	id.	id.	id.	id.	Bouwland	0.27.70
310	van de Ven	Marcelis	id.	Zon	id.	0.35.20
311	id.	id.	id.	id.	Heide	0.09.90
312	van Kemenade	Dielis	id.	St.Oedenrode	id.	0.10.00
313	van de Ven	Cornelis Paulus	id.	Zon	Hakhout	0.02.88
314	van Kemenade	Dielis	id.	St.Oedenrode	Bouwland	0.25.40
315	van de Ven	Marcelis	id.	Zon	id.	0.12.20
316	Oijens	Lodewijk A.	id.	Moergestel	Hakhout	0.11.30
316a	van de Ven	Cornelis Paulus	id.	Zon	Bouwland	0.64.75
317	van Kemenade	De wed. Willem	id.	id.	Weiland	0.27.80
318	van de Ven	Cornelis Paulus	id.	id.	id.	0.12.90
319	id.	id.	id.	id.	Mastbosch	1.02.70
320	id.	id.	id.	id.	Weiland	0.63.30
321	van de Ven	Gerrit Paulus	id.	id.	id.	0.31.00
322	id.	id.	id.	id.	Heide	0.39.90
324	Zon	De Gemeente			id.	18.76.10
330	id.	id.			id.	2.74.20

Het westelijke heuvelachtige gedeelte, met name de percelen 324 en 330, bestond toen nog geheel uit woeste grond en heide. Het gebied van "De Kleine Heide" zette zich naar het zuiden voort, tot ver in de huidige woonwijk "De Breeakker". De enige openbare weg in het gebied liep op ongeveer 40 meter evenwijdig aan de toen al bestaande Provinciale weg Zon - St. Oedenrode en is nog enigszins in het terrein als een lang en recht bospad te herkennen. Andere wegen en paden hadden hier geen openbaar karakter en werden dan ook niet op het Minuutplan ingetekend, behalve ter verduidelijking van de grens, wanneer deze b.v. over het midden van het pad liep.

De Dommel meanderde rond 1830 nog prachtig door het landschap. In de periode 1878 - 1879 is hier de rivier helaas genormaliseerd, door een drietal bochten af te snijden. De dode Dommel-arm en de poel in het weiland aan de Oost-zijde van de Dommel zijn nog stukjes restanten van de oude Dommel-loop.

De voormalige bocht op de hoek van de Hoefbladlaan - Koekoeklaan is als een flauwe laagte in het terrein nog nauwelijks te herkennen.

OUDE HOUTWALLEN IN DE SONSE BERGEN

(door John Bruinsma, met toestemming overgenomen
en met een foto uit 2004 aangevuld).

Eind 2001 jaar ontstond er in groen Nederland enige commotie over de vondst van zeer oud hakhout op de Veluwe. De pers besteedde er aandacht aan, het kwam zelfs op het Journaal: op de Veluwe waren boomstronken gevonden die zeer oud waren, mogelijk middeleeuws, mogelijk veel ouder !

Bomen en struiken die geknot worden, kunnen zeer oud worden. De omvang van de stoven neemt in de loop van de eeuwen toe en als je dan stoven van 25 meter omtrek vindt, duizelt het van het aantal eeuwen dat zo'n stoof oud moet zijn. Nu is er niet alleen op de Veluwe oud hakhout. Ook in Noord-Brabant en in de Belgische Kempen komen zeer oude stoven voor, bij voorbeeld in de Drunense duinen en de Bedafse Bergen. En, om dichterbij huis te blijven, in de Sonse Bergen. De zandvlakte op de Sonse Bergen, waar kinderen en honden en joggers zich uitleven, is het restant van een enorm stuifzand- en heidegebied. Als je op een topografische kaart kijkt, zie je de Oirschotse heide, de Bestse Heide en de Sonse heide als een lange keten van schrale zandheuvels van westzuidwest naar oostnoordoost lopen. Ten oosten van het stuifzandgebied, dus op de rand van de Dommelvallei, lagen tot 1870 akkers. Op de grens van stuifzand en akkers is een houtwal aangelegd om het stuivende zand in te vangen. Dat dit maar matig lukte, is te zien als je in het huidige douglas-sparrenbos = de oude akker, een grondboor in de grond steekt. In plaats van aarde die mooi zwart is van de opgebrachte potstalmest, zie je grijze grond

Bestaande oude houtwal op de zandberg

waarin het ondanks alles ingewaaide zand een hoog aandeel heeft.

De zandvlakte gaat in het oosten opvallend steil naar beneden. Dat is het resultaat van eeuwen zand invangen. De eiken die er staan, zijn oorspronkelijk op het lage niveau ingeplant, een meter of vier lager dan het stuifzand nu.

In de loop van de tijd vingen ze steeds verder zand op. Degenen die voor het onderhoud zorgden, moesten er steeds voor kiezen dat er voldoende takken bleven om zand tegen te houden, maar dat er ook genoeg gesnoeid werd om de wal dicht te houden.

We mogen wel aannemen dat de akkers ten oosten van de Sonse Bergen minstens middeleeuws zijn en het is dus aannemelijk dat de houtwal van dezelfde ouderdom is. Een gok op de ouderdom van elke stoof of struik hangt onder meer samen met zijn omvang. Het eerste wat je dan moet verzinnen is waar de ene struik ophoudt en de volgende begint. De grootste stoven zijn, zo kijkend en redenerend, een 7-9 meter in omtrek, misschien zelfs 14 meter.

Een tweede idee van de ouderdom van de stoven hangt samen met het feit dat er minstens een eikenstruik staat met bijzondere eigenschappen. Deze struik heeft gesteelde eikels en de bladvorm van de Zomerdijk. Maar, terwijl alle andere Zomereiken op de onderkant vrijwel kaal zijn op een enkele enkelvoudige haar na, heeft deze sterharen op de bladonderkant. Dit type (Zomer-)eik is maar van twee plekken bekend: de Drunense duinen en op een plek in de

Belgische Kempen. In elk geval is het wel zeker dat het daar om zeer oude struiken gaat. Voor zover we weten is deze combinatie van kenmerken bij geen enkele Zomerdijk van na 1800 waargenomen. Een gok op de ouderdom van deze struik in de Sonse bergen, en waarschijnlijk ook van andere in dezelfde houtwal, is dat deze minstens 17e of 18e-eeuws zijn en mogelijk een paar eeuwen ouder. De grootste stoven zijn ongetwijfeld de oudste levende wezens in Son en Breugel. Wat mij betreft is het hakhout in de Sonse Bergen het bijzonderste van dit natuurgebied annex park. Zowel vanwege hun biologische bijzonderheid en ouderdom, als vanwege het verhaal dat ze vertellen over grondgebruik en de strijd van de mens om het bestaan.

Eén van de grote stoven in 2004 op de zandberg, die al in 1926 de naam "De Houtberg" droeg

Wie eenmaal met enige verwondering of eerbied naar deze stokoude, gemaltraiteerde wezens kijkt, ziet meer interessant oud hakhout in de omgeving. Er lopen enige oude houtwallen dwars door het dennenbos van de Sonse Bergen, dat zijn ongetwijfeld omheiningen van akkers. Aan de zuidkant van de Breekker, waar een paadje loopt van het Hertenkamp naar de Winterkoninglaan, staat

ook zo'n houtwal op dikke stobben. Een ervan zou een meter of 10 doorsnee kunnen zijn. Andere plaatsen zijn de Zandstraat en de Boslaan. Ten noorden van onze gemeente ligt een mooie houtwal bij de hoge oostoever van de Dommel ter hoogte van de Vresselse akkers. En ongetwijfeld zijn er in onze gemeente nog meer en vooral: nog meer geweest. Ook zijn er eikenhakhoutbosjes. Voor zo ver ik heb gezien zijn de stoven niet heel oud (19^e-eeuw?).

Na de tweede wereldoorlog verloor het eikenhakhout zijn nut. Vele stoven zijn toen zo bewerkt dat nu een enkele stam doorgroeit op een knoest uit de hakhouttijd. Of dat nu wel of niet gebeurd is, het ziet er naar uit dat eikenhakhout het zonder onderhoud nog wel een paar eeuwen volhoudt. In principe is de eik een schaduwboom die het in ons klimaat op den lange duur aflegt tegen beuk. Toch zou het te overwegen zijn om houtwallen die erg in de schaduw liggen, bijvoorbeeld in een Grove dennenbos, vrij te stellen. Ook valt te overwegen om de erosie door spelende kinderen en andere natuurverschijnselen,

eens in de 5-10 jaar te keren door de wortels met zand te bedekken.

Nog een variant voor de boomplantdag. Deze oude eiken zijn ongetwijfeld nazaten van de bomen die op eigen kracht Nederland hebben bereikt na de laatste ijstijd, in tegenstelling tot het tegenwoordige plantmateriaal, dat gehaald wordt op de plaats waar het het goedkoopst wordt aangeboden.

Liggen er op boomplantdag kansen om dit type aanplant te bevorderen? Moeten degenen die professioneel bomen en struiken aanplanten in de gemeente dit type genenmateriaal gebruiken?

Tot slot enig excuus. Dit artikel is onvoldragen in de zin dat er weinig lokaal onderzoek aan ten grondslag ligt. Wellicht is er een halve bieb over het hakhout, het beheer, de strijd tegen het zand. Bovendien had een artikel als dit gevolgd moeten worden door een massa literatuur. Daarvoor ontbreekt me nu de tijd. Zo nodig kan ik geïnteresseerden wel op weg helpen.

Breugel, 2002

John Bruinsma, tel. 0499-473384

De eigendoms- en cultuurtoestand rond 1925

In 1926 begon Dr. Anton F. Philips met de aankoop van gronden die gelegen waren in "*De Kleine Heide*" en "*Wolfswinkel*", die vervolgens op naam van de N.V. Philips' Gloeilampenfabrieken te Eindhoven werden gesteld.

Het voormalige "*Landgoed Son*" bestond uit 44 percelen die van 15 verschillende eigenaren werden gekocht, hoofdzakelijk tussen 1926 en 1931.

Een gedeelte van de aangekochte gronden was al enige jaren daarvoor met bos beplant. Daarnaast kon men er toen nog landbouwgronden, heidevelden en z.g. "woeste grond" met vliegdenen aantreffen. De beide wegen, die later de Hoefbladlaan en de Koekoeklaan zouden gaan heten, waren al voor 1931 als zandweg aangelegd en opgenomen in de legger van openbare wegen.

Uit de hier onderstaande opsomming, gerangschikt naar aankoopdatum door Philips, is o.m. ook de vegetatie van rond 1926 af te leiden. De hierbij behorende kadastrale kaart staat op pagina 9 afgebeeld, waarbij het Philips eigendom met een grijs raster is aangegeven. Het in de akte van 21-12-1926 genoemde perceel 377, op de plaats van de hoogste zandberg, werd toen aangeduid met de benaming "*De Houtberg*".

Perc.nrs. sectie A:	Koopdatum:	Verkoper:	Soort eigendom:	Grootte in ha.:
325,326,375,379,768,673,674	21-09-1926	W.J.Hulsman	dennenb.,heide,bouwland	9.56.40
305	07-10-1926	J.Swinkels Jz.	bouwland	)
313			hakhout	)
318			bouwland	)
316a			bouwland,hakhout	)
319			heide	)
719			weiland	)

314,315	07-10-1926	P.Leermakers	dennenbosch,hakhout	0.37.60
306	07-10-1926	J.P. v/d Ven	bouwland	0.10.20
303	08-11-1926	H.A.Koning	heide	0.26.90
304	08-11-1926	Wed. v/d Ven	bouwland	0.19.90
309	08-11-1926	M.Leermakers	bouwland	)
310			bouwland	)
311			heide,hakhout	) 0.95.40
312			hakhout	)
308			weiland	)
2413 (sectie D)			weiland	)
377	21-12-1926	Gem.Son & Br.	heide	0.30.30
299	25-01-1927	J.Swinkels cs.	bouwland	1.59.50
300,301,302,307,317	25-01-1927	H. v/d Oever	bouwland,weiland,hakh.	) 0.11.30
316			hakh.,opgaande bomen	)
766,767	23-09-1927	P.Swinkels	bouwland,hakhout	0.37.60
321,322,704	19-04-1928	W. v/d Ven Pz.	weiland,hakhout,dennenbosch	1.22.10
705	09-05-1930	Wed.B.v.Ryssel	dennenbosch	0.36.80
900	29-10-1929	P. v/d Ven	mast- en gerooid bosch	1.48.40
912	15-06-1931	Gem.Son & Br.	weg	0.69.50
947			dennenbosch	6.72.25
700	24-10-1942	P.J.Kemenade	dennenbosch	)
703			bouwland	) 0.70.70
765			dennenbosch	)
totaal:				27.52.23 ha

In de periode 1908 - 1916 werden de eerste grove dennen aangeplant, waarvan de oudste exemplaren nu dus al ruim 100 jaar oud zijn. Het betrof het westelijke en zuidelijke heuvelachtige gedeelte van de huidige Sonse Bergen, alsmede enige kleine percelen in het lagere middengedeelte. De grove dennen tussen de Koekoeklaan en de Dommel werden in 1923 aangeplant.

De laatste aanplant van grove dennen vond plaats in de periode 1925 - 1927 in het gebied tussen de hoek van de huidige Hoefblad- en Koekoeklaan in de richting van de dode Dommel-arm.

De periode 1926-1974 van de N.V. Philips' Gloeilampenfabrieken te Eindhoven

Dr. Anton F. Philips had in de twintiger jaren het no-bele doel voor ogen om in Son een ontspanningsoord te vestigen voor kinderen van zijn werknemers, waarvoor het gebied van "*De Kleine Heide*" en zijn directe omgeving zich uitstekend leende.

Dr. Anton F. Philips

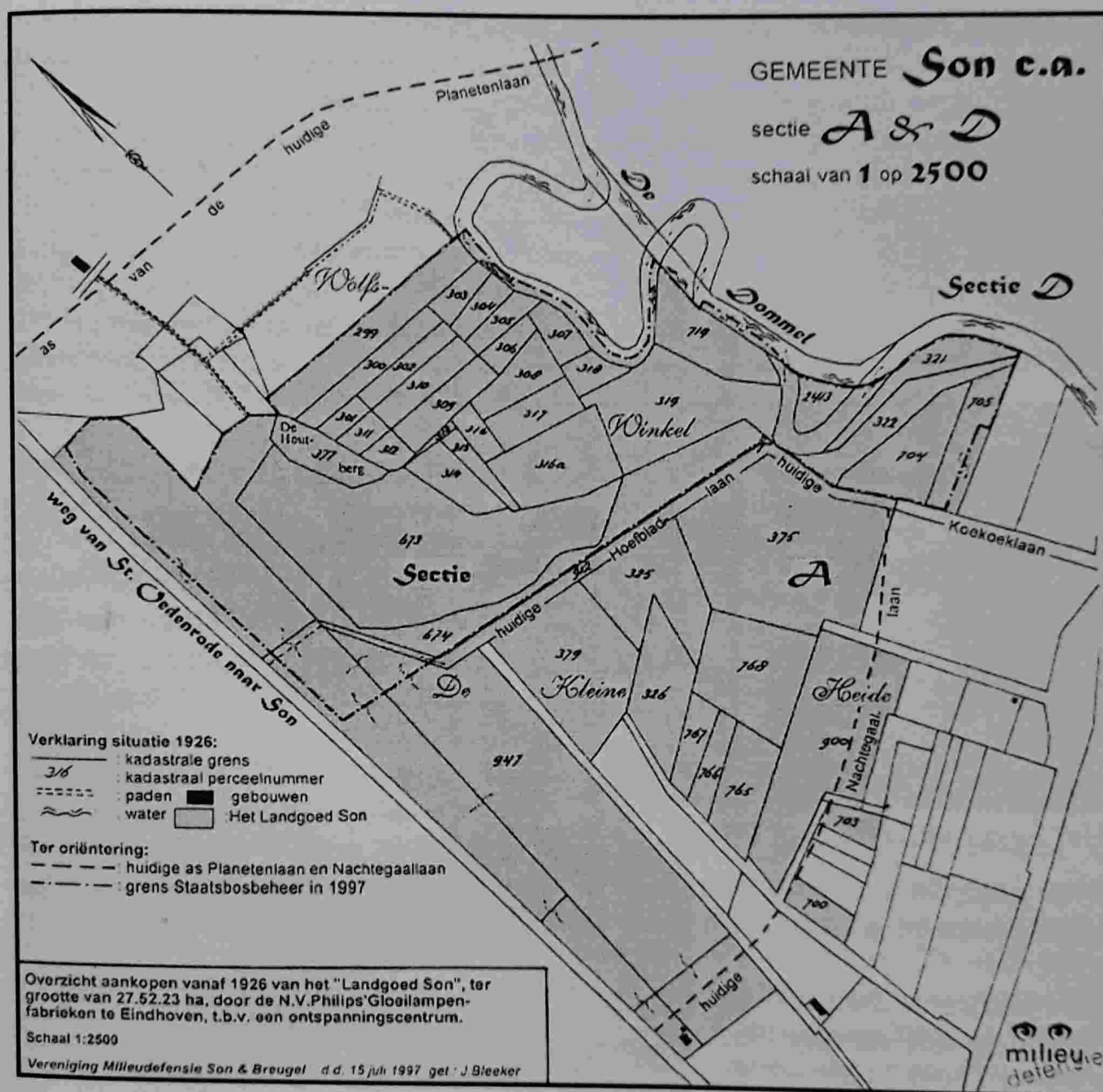
Bos, heide en vooral nog schoon Dommelwater waren hier immers in rijke mate aanwezig.

In enkele jaren groeide dit ontspanningsoord uit tot een ruim 27½ hectare groot gebied, waaraan de N.V.Philips' Gloeilampenfabrieken in het vervolg de naam "*Het Landgoed Son*" zou gaan geven.

In vergelijking met de hedendaagse situatie strekte "*Het Landgoed Son*" zich naar het noorden uit tot aan het zwembad en de sauna van Thermae Son, naar het

oosten tot aan de Dommel en Dommelarm, naar het zuiden tot voorbij de Nachtegaallaan en naar het westen tot aan de Hendrik Veenemanstraat. Het landgoed verwierf grote recreatieve bekendheid, tot ver buiten de grenzen van Son, met name in Eindhoven.

Hieronder is "Het Landgoed Son" van de N.V. Philips, zoals dat er van omstreeks 1926 tot 1958 heeft uitgezien, verkleind weergegeven en met een grijze punt-arcering aangeduid.

"Het Landgoed Son" van Philips in de periode 1926 tot 1958

Het is in sommige gevallen een moeizaam aankoopbeleid geweest, want niet altijd was de Raad van Commissarissen het eens met de hoge grondprijs die b.v. de gemeente Son vroeg. Voor de eerste 20 meter langs de weg verlangde deze n.l. f.1,25 per m², een zeer hoog bedrag voor die tijd. Uiteindelijk wist Dr. Anton Philips het er toch door te drukken, door de koopsom aanvankelijk uit eigen zak te betalen.

Reeds in 1934 wenste de Provincie Noord-Brabant over een strook grond langs de Provinciale weg St.Oedenrode - Son te beschikken, ter verbreding van de weg. Dit leidde uiteindelijk tot een onteigeningsprocedure, waarbij er uiteindelijk ongeveer ½ ha bos naar de Provincie overging. Na een rechtelijke uitspraak wist Philips echter wel een hogere vergoeding voor de grond in de wacht te slepen dan de Provincie aanvankelijk had geboden.

In het oorlogsjaar 1942 vorderde de "*Productiecommissaris voor den Boschbouw en den Houtteelt*" een hoeveelheid van 62 m³ mijnhout en 4900 kg generatorhout uit het perceel Son en Breugel, sectie A, nr. 947.

Behalve de exploitatie als ontspanningsoord voor kinderen van Philips' werknemers, hebben slechts sporadisch anderen toestemming gekregen om "*Het Landgoed Son*" te mogen gebruiken voor hun activiteiten in de openlucht.

In 1930 kwam het muziekkorps van het Leger des Heils uit Eindhoven de heuvels van "*Het Landgoed Son*" met een bezoek vereren.

Het Leger des Heils op bezoek in 1930

In 1933 werd een vergunning afgegeven voor de buurtvereniging "*Philipsdorp*" om er op 25 mei van dat jaar o.m. een excursie te mogen houden. De leden van deze buurtvereniging mochten er toen onder strenge voorwaarden op Hemelvaartsdag ook weer kamperen.

Dat kamperen had n.l. in het verleden nogal wat klachten opgeleverd vanwege de gedragingen van be-

paalde groepen van wildkampeerders en andere bezoekers. Deze zouden zich schuldig hebben gemaakt aan: "*het uitmelken van koeien door dorstige bezoekers*" !

Bij de gemeente kwamen hierover in 1934 ook klachten binnen en deze stelde voor om in het vervolg een toegangkaart aan "*bona fide*" bezoekers te verstrekken, zodat controle in het vervolg mogelijk zou zijn. Philips wees dit echter van de hand, omdat "*zooveel ingezetenen van Son met hun gezinnen als van ouds vrij van de Sonse bergen genieten en wij deze ingezetenen geen hinderpalen in de weg willen leggen*". Een liberale gedachte. Het voorstel van Philips om bij overtredingen eventueel bekeuringen uit te schrijven, stuitte op weerstand bij de burgemeester. Hij vond n.l. dat de toenmalige opzichter van

Philips "zoo ongeletterd zou zijn, dat hij het eenvoudigste proces-verbaal nog niet kon opmaken en niet eens zou kunnen schrijven. Mogelijk dat hij dit volgens de spelling "Marchant" nog zou kunnen leren"! Uiteindelijk werd er afgesproken dat er een kampeerverbod zou komen, waarbij slechts aan "Het Philips' Ontspanningsfonds" een ontheffing zou worden verleend. Deze zou dan ook verantwoordelijk zijn voor de eventueel voorkomende misstanden in het gebied.

In die tijd werd er nog volop in de toen nog schone en heldere Dommel en Dommel-arm gezwommen. Dr. Philips had bij het strandje aan de Dommel-arm kleedhokjes laten plaatsen. Toch geschiedde het zwemmen niet zonder moeilijkheden. De gemeente Son pleitte in 1934 om hier een terreinafscheiding te plaatsen. Klaarblijkelijk werd er na het zwemmen hier ook een zonnebad genomen, waarbij de zonnebaders en het verdere publiek door elkaar liepen, waaraan de plaatselijke bevolking zich sterk stoorde. Men moest nu eenmaal rekening houden met "de heerschende opvattingen van de bevolking", aldus de zedenpreek van de toenmalige burgemeester Antoon van de Ven van Son.

Ansichtkaart van de Sonse Bergen uit 1948

De ouderen onder ons kennen het fraaie gebied nog uit hun jeugd, toen de vele schoolreisjes en dagrecreatie uit de wijde omgeving "De Sonse Bergen" nog tot doel hadden.

Recreatie Sonse Bergen uit Eindhoven in 1957

Dat het al in 1934 een aantrekkelijk recreatie gebied was, blijkt eveneens uit het feit dat er op 24 mei van dat jaar een verzoek werd ingediend om er met ijs te mogen venten. De heer Essinger uit Son, die vroeger hoefsmid en toen steuntrekker was, klaagde dat het, vanwege de con-

currentie, een slechte tijd was om in Son ijs te verkopen en verzocht dat in "De Sonse Bergen" te mogen doen. Hij schreef dat hij een gezin van 6 kinderen te onderhouden had, dat hij zich in zijn onderhoud trachtte te voorzien door het fabriceren en venten van ijs en dat hij een bewijs van goed zedelijk gedrag kon overleggen. Verder zou hij zorgen dat er geen papier in het bos werd achtergelaten. Hij wilde zelfs zover gaan om er een fietsenbewaarplaats voor gratis stalling te bouwen, dan zouden de bomen niet beschadigd kunnen worden door er tegenaan geplaatste fietsen van bezoekers. Philips was echter van mening dit hier niet toe te laten. In het verleden waren er al veel aanvragen binnen gekomen om met etenswaren in het bos te venten, die allemaal geweigerd waren. Men raadde de heer Essinger aan buiten het terrein, op de weg naar St. Oedenrode, met zijn ijskar te gaan staan, waar plaats genoeg zou zijn.

Ansichtkaart van de Sonse Bergen uit 1959

Ansichtkaart van de Sonse Bergen uit 1960

Nadat Philips het eigen dom van "Het Landgoed Son" had verworven, werd de rest van het gebied aangeplant. In het noordelijk gedeelte werden in 1935/36 Japanse lariksen en Douglas den- nen geplant. Het is niet bekend wanneer de nu grote en imposante Zee- dennen in het gebied zijn gekomen.

Langs een brede strook aan de Dommel en de

dode Dommel-arm waren door Philips in die tijd al verwoede pogingen onder- nomen om populieren te laten groeien, die immers uitstekend zouden passen bij het aangrenzend rivierdal. Deze aanplant werd later echter als grotendeels mislukt beschouwd. De nu nog resterende grote en machtige populieren, nabij en langs de Dommel, zijn nog de restanten van de aanplant. In deze hoek werden door Philips ook beuken geplant.

lukt beschouwde en de zwakste exemplaren al het loodje hadden gelegd. In het op het hieronder vermelde uittreksel van de opstandslegger uit 1943, worden de vak-nummers en de afdelingen van alleen het huidige gebied van "De Sonse Bergen" vermeld. Ze komen overeen met die van de verkleinde en algehele beheerskaart van Philips uit die tijd op de vorige pagina.

vaknr. /afdeling:	cultuursoort:	plantjaar:	opmerkingen:
2b	populieren opstand, eiken singel	1933	populieren mislukt
c	grove den	1923	groeit redelijk
d	grove den (met heide en zeeden)	1923	matig
e	grove den (met zeeden)	1923	goed
3a	eiken hakhout, berk, spaartelgen		verwilderd
b	grove den	1908	matig
c	populier		mislukt
d	vliegden, oudere zeeden, heide		woest
e	grove den	1927	redelijk
f	grove den	1925	goed
g	heide, vliegden, grove den		woest
h	grove den	1913	matig
j	eikenhakhout-telgen, enkele douglas-dennen		
k	grove den (met eik)	1914	mislukt
l	berk en eik		verwilderd
m	populieren		
n	bouwland, eiken hakhout, eiken singel		behoorlijk
p	eiken hakhout	1935	redelijk
q	Japanse larix, douglas-dennen, eik, Amerikaanse eik	1935	niet geslaagd
r	woest		
s	heide, zandvlakte, vliegdennen		woest
t	grove den	1915	goed/matig
u	eikenhakhout, spaartelgen, fijnspar		redelijk
v	grove den	1909	redelijk
w	grove den	1919	goed
x	vliegdennen, berken, heide		woest
y	onbegroeide zandberg, eikenhakhout		
z	eikenhakhout, spaartelgen, enkele vliegdennen	1936	redelijk
aa	Japanse larix, douglas-dennen, els en heide	1936	mislukt

Ruim 30 jaar bleef "Het Landgoed Son" onaangetast, op een kleine uitzondering na. Zo werd op 27 september 1951 door Philips aan de heer C.R. Blijs, caféhouder aan de Hendrik Veenemanstraat, een stukje grond verkocht ter grootte van ongeveer 0.00.22 ha en ongeveer 0.05.93 ha in huur uitgegeven.

De echte grote verandering kwam pas in het jaar 1958. Het zuidelijk gedeelte van "Het Landgoed Son", gerekend vanaf de huidige Hoefbladlaan, werd n.l. op 31 december van dat jaar verkocht aan de N.V. Maatschappij voor Onroerend Goed "De Nieuwe Erven" te Eindhoven, een 100% Philips onderneming. Deze begon een jaar later hier 152 huurwoningen te bouwen voor werknemers van Philips. Het oorspronkelijk landgoed werd door deze verkoop van ca. 10.56.66 ha. bijna gehalveerd. Alleen het meest waardevolle natuurgebied in

het noordelijk gedeelte zou voorlopig nog in eigendom van Philips blijven. Op 12 november 1971 droeg de N.V. "De Nieuwe Erven" de onbebouwde bosstroken langs de H. Veenemanstraat, Hoefblad- en Koekoeklaan, ter grootte van 4.30.00 ha, over aan de gemeente. Deze verkreeg de gronden "om niet" (d.w.z. gratis) en verzekerde uitdrukkelijk en schriftelijk dat de bosbestemming hier nimmer zou veranderen in woningbouw.

Dat dit in 1997 wel gebeurd is voor het bos aan de H. Veenemanstraat (de zg. "Kleine Sonse Bergen") door er woningen te plannen in het deelplan van de Traverse: "De Sonse Haag", getuigt van een zeer laakbaar en onjuist beleid, waartegen veel opstand kwam, maar in 2006 toch helaas werd gerealiseerd.

De Nuts-kleuterschool met hek in 1965

Veel meer bos werd hiervoor opgeofferd dan de gemeente aangaf.

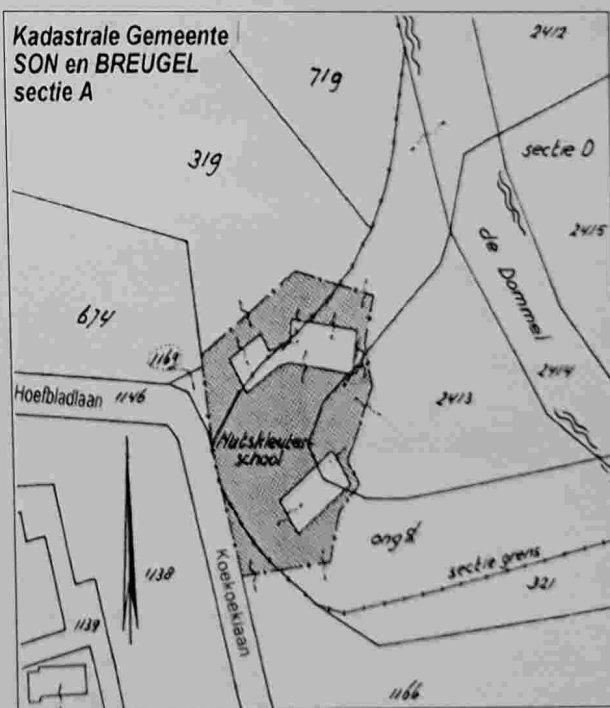
Het Departement Son en Breugel der "Maatschappij tot Nut van 't Algemeen" vroeg in 1961 aan Philips om enige noodgebouwen t.b.v. een Nuts-kleuterschool te mogen plaatsen op de hoek van de Hoefbladlaan en de Koekoeklaan, ter hoogte van een al eerder gedempte Dommel-arm.

De kleuters vonden in deze omgeving een prachtig speelterrein en hadden in het stuifzand van de Houtberg de grootse zandbak die je maar kon bedenken.

Toen echter bleek dat door vergrijzing van de buurt het aantal leerlingen terug begon te lopen, verhuisde men naar de

En het andere gebouwtje in 1967

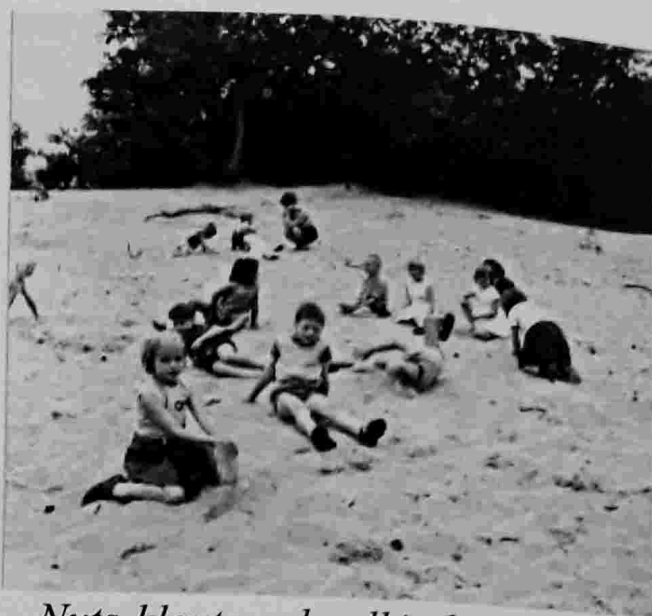
Situatie erfpacht van de Nuts-kleuterschool in 1968

gebouwen van de Nuts-basisschool aan de Nachtegaallaan. De gebouwen hebben hier tot 1973 gestaan. Een drietal gemetselde steunberen getuigen nog steeds van de plaats waar ooit het hek van deze kleuterschool stond. Deze steunberen dienen dan ook te blijven staan als een blijvend monument.

Zie het hek op de foto uit 1965.

Een paar jaar na deze sloop hield het Philips' Bosbedrijf op deze plek de jaarlijkse nationale boomplantdag voor de schooljeugd in Son, waarbij het braakliggende terrein met fijnspar werd beplant. Lang heeft dit nieuwe bosje het echter niet uitgehouden. Dit zal waarschijnlijk gelegen hebben aan de te

immers een Dommel-arm gelopen, die al natte ondergrond. Op deze plaats had veel eerder gedempt was.

Nuts-kleuterschoolkinderen in de "zandbak" van de Houtberg in 1967

In 1965 werden een drietal stukjes grond aan de Koekoeklaan als bos-tuin aan particulieren verkocht.

Op verzoek van de gemeente Son droeg Philips op 26 juni 1973 een strook grond over, ter grootte van ongeveer 0.14.00 ha, t.b.v. de aanleg van een ventweg langs de Hendrik Veenemanstraat.

De inmiddels afgestorven zeeden op de top van de "Houtberg" in 1970

Een regelmatig onderhoud door het Philips' Bosbedrijf zorgde na de 2e Wereld Oorlog voor de instandhouding van "Het Landgoed Son", en later voor de resterende noordelijke helft, die "De Sonse Bergen" zou gaan heten. Philips stelde zich ten doel om hier een aantrekkelijk en een zo gevarieerd mogelijk bosgebied te creëren, als passief wandelgebied voor in hoofdzaak de huurders van de aangrenzende Philips' woningen.

De noodzaak om in Son nog een ontspanningsoord voor de kinderen

van werknemers van Philips te handhaven werd door de gewijzigde omstandigheden van die tijd langzamerhand niet meer urgent geacht.

Uit de brieven en de stukken in het blad *"De Brug"* bleek dat de omwonenden het niet altijd eens waren met het gepleegde bosonderhoud.

In het begin van de zeventiger-jaren verscheen een open brief aan het gemeentebestuur in dit blad, onder de titel *"Stop afbraak natuurschoon"*. Een aantal omwonenden beklaagden zich openlijk over het rampzalige beleid van de gemeente over alle Sonse bossen. Ze vroegen de nog resterende bossen te willen sparen en te behoeden voor nog verdere afbraak en vernieling t.b.v. woningbouw.

Het "strandje" bij de dode Dommelarm (waar vroeger veel badgasten lagen te zonnen en waar badhokjes stonden), in de winter van 1970

Ook klaagde men over het gedrag van de bezoekers van *"De Sonse Bergen"*. Er werd veelvuldig met brommers over de heuvels gereden, de dode Dommelarm werd als vuilnisbelt gebruikt en het bos verloederde steeds meer door veelvuldig gestort afval, wat ondanks de waarschuwingsborden hier streng verboden was.

Tijdens de najaarsstormen van 1972 waren er een aantal bomen omgewaaid en overal lagen boomtoppen op de grond. In een brief van april 1973 schreef een omwonende dat *"het houtbestand er treurig bij staat"*. Hij vreesde dat, mocht er niets aan gedaan worden, het bos in snel tempo zou gaan verloederen en verzocht Philips op korte termijn hier het nodige aan te doen.

In deze tijd vonden nogal veel blikseminslagen in het bos plaats. De zich prima herstelde grote eik, op de hoek van de Hoefbladlaan en de Koekoeklaan, waar ook een spechtnest in zit, getuigt hier nog van. Zie foto op pagina 36. Ook hier geldt dus nog steeds het oud-Duitse spreekwoord: "*Buchen sollst du suchen, aber Eichen sollst du weichen*", wanneer men bij onweer wil gaan schuilen.

In het voorjaar van 1974 werd het voor één van de omwonenden echt te bar. Hij nam het initiatief om in samenwerking met Philips een grote schoonmaakactie te starten. Het bos was toen net door Philips gedund, waardoor het zijns inziens een nog grotere puinhoop was gaan worden, door o.m. hopen achtergebleven takken. Met behulp van de toenmalige rentmeester Ing. P.J. Bleeker van het Philips' Bosbedrijf en een groot aantal vrijwilligers, waaronder 320 leerlingen van de basisscholen in de omgeving, werd in de Paasvakantie een grote schoonmaak gehouden in "*De Sonse Bergen*". De gemeente stelde hiervoor een hakselmachine beschikbaar en het Philips' Bosbedrijf betaalde de frisdrank, alsmede de verdere versnaperingen en voerde uiteindelijk het verzamelde afvalweg. Zowel het "*Eindhovens Dagblad*" als het plaatselijke mededelingenblad "*De Brug*" schonken er aandacht aan. Het werd een zeer geslaagde ludieke actie, waaruit maar weer eens bleek dat door gezamenlijke aanpak een groots werk verzet kon worden. Door de initiatiefnemer werd hierna een beroep gedaan op de mentaliteit van de bezoekers om er voor te zorgen ook in het vervolg het bos schoon te houden.

De thans geheel vervallen "Cooper-baan" (trimbaan) werd in 1973 aangelegd. Ondertussen was Philips al vanaf december 1973 in onderhandeling met de Stichting Het Noord-Brabants Landschap om "*De Sonse Bergen*" te verkopen. Gezien de grote landschappelijke- en natuurwaarde van het gebied leek dit bij uitstek de aangewezen koper te zijn om het landgoed voor de toekomst veilig te stellen.

Met het recht van terugkoop binnen 20 jaar bij bestemmingsverandering verkocht de N.V.Philips' Gloeilampenfabrieken op 4 juni 1974 "*De Sonse Bergen*", ter grootte van 15.04.00 ha, aan Het Noord-Brabants Landschap.

De periode 1974 - 1991 van Het Noord-Brabants Landschap

Het is een periode geweest die bijna geruisloos voorbij ging. Een paar keer werd er fors gedund en bestreed men de Amerikaanse vogelkers in het gebied tussen de Koekoeklaan en de Dommel. Verder werden er een paar grote nestkasten opgehangen. In die tijd zijn door omwonenden herhaalde pogingen ondernomen om het greppeltje, dat een verbinding vormt tussen de Dommel en de zuidelijke kant van de Dommel arm, te dichten. Door dit diepe greppeltje stroomde regelmatig water de dode Dommel-arm uit. Hierdoor werd, bij

een lage waterstand van de Dommel, het waterpeil in de arm te sterk verlaagd, hetgeen voor de aanwezige vissen en groene kikkers funest bleek te zijn. Ook stroomde bij verhoging van de waterstand van de Dommel veel sterk vervuild water de dode Dommel-arm in. Telkens werd door de eigenaar van het aangrenzende weiland, die belang had bij een lage waterstand, deze greppel weer opengemaakt. Tenslotte hebben de omwonenden hun pogingen maar gestaakt.

Pas in 2002 werd op verzoek van de gebruikersgroep "*de Sonse Bergen e.o.*" hier een stuw met duiker aangelegd door het Staatsbosbeheer, die sinds 1991 eigenaar werd van het natuurgebied. Ofschoon het verboden was, egaliseerde in de zeventiger-jaren de eigenaar helaas ook het aangrenzende en natuurlijk gevormde oneffen weiland en dempte de noordelijke verbinding van de dode Dommel-arm met de Dommel. Omstreeks 2000 is de gehele dode Dommel-arm, die voordien slechts voor de helft eigendom was, en het weiland tussen deze dode arm en de Dommel, eigendom van het Staatsbosbeheer geworden.

In 1967 had de gemeente Son en Breugel plannen gemaakt om een stuk grond aan de Planetenlaan, ten noorden van "*De Sonse Bergen*", te verkopen t.b.v. de bouw van een sauna. De gemeente was toen zo vlug met het bouwrijp maken van de plek, dat het oudste en meest waardevolle eikenbos van dit gebied al gekapt was, nog voordat de plannen officieel bekend waren gemaakt. Bovendien werd door nota bene buitenstanders geconstateerd dat door een verkeerde uitzetting van de toekomstige bouw, de kapvlakte in het geheel niet overeen kwam met de tekening van bestemmingsplan. Milieugroeperingen trokken aan de bel, grote stukken verschenen in het "*Eindhovens Dagblad*" en de carnaval speelde er op in. De gemeente werd gedwongen de bouw stil te leggen. Maar het kwaad was helaas reeds geschied en kon niet meer gekeerd worden. Ruim een half jaar heeft de bouwstop geduurd. Op 4 februari 1986 werd er door wethoudster Vortman overleg gepleegd met de plaatselijke milieugroeperingen. Het resultaat was dat de wethoudster de harde toezegging deed dat het aan weerszijden van het zwembad en de sauna grenzende bosgebied tot aan de Dommel en de Provinciale weg, de blijvende bestemming "*bos*" zou krijgen, waar nooit meer gebouwd mag worden en in een verslag is vastgelegd. Zo kan b.v. een eventuele "ligweide" voor het zwembad alleen aan de zijde van de sauna gecreëerd worden, dus niet in de richting van de dode Dommel-arm en Dommel.

De periode 1991 tot heden van het Staatsbosbeheer

Op 10 september 1991 werd het Staatsbosbeheer eigenaar van "*De Sonse Bergen*". Van deze overdracht was voorlopig alleen maar iets te merken door dat het Staatsbosbeheer nieuwe openstellingsborden met de naam "*Sonse*

Bergen" op diverse plekken liet plaatsen. Het Staatsbosbeheer kocht later ook andere percelen in het Dommeldal aan, die echter niet direct aansloten bij het bosgebied van "*De Sonse Bergen*". Voor de rest vielen er voorlopig geen noemenswaardige activiteiten in het bos te bespeuren.

Totdat in januari 1996 verontruste omwonenden en bezoekers van het bos alarm sloegen. Zij constateerden dat de nieuwe eigenaar bijna 1000 gezonde en grote volwassen bomen had geblest om te worden omgehakt.

Bij navraag bleek het Staatsbosbeheer, regio Rivierenland te Heesch, het bos drastisch te willen uitdunnen. Men wilde het bos in betrekkelijk korte tijd volledig omvormen tot een eenzijdig berken/zomer-eiken bos, klaarblijkelijk een nieuwe trend in de bosbouw. Alle boomsoorten die van nature in deze streek niet thuis zouden horen, zoals zee- en grove dennen, Japanse lariksen, Douglas-dennen, Amerikaanse eiken, tamme kastanjes, enz., moesten worden verwijderd. Hierdoor zou de grote variatie aan vooral volwassen boomsoorten, waaraan dit gebied nu juist zo rijk en aantrekkelijk was, drastisch gaan verminderen. Verder zouden oude markante bomen, zoals de grote populieren langs de Dommel worden gekapt vanwege hun ouderdom, ondanks het feit dat ze nog kern gezond waren. Ook de in hun ogen door de natuur misvormde bomen, b.v. wanneer deze met meerdere stammen uit de grond groeiden, zouden het loodje moeten leggen. Dit waren uit bosbouwkundig oogpunt "*misbaksels*". De geldelijke opbrengst van de te kappen bomen bleek een grotere rol te spelen dan het behoud van de unieke natuurwaarden.

Het is bekend dat bij een voortdurende wisseling van eigenaar of toezichhoudend personeel een bos veel te lijden kan hebben, doordat inzichten in het te voeren beheer sterk van elkaar kunnen verschillen, zo ook hier.

Het nieuwe beheer van het Staatsbosbeheer dreigde abrupt een einde gaan maken aan het door Philips gedurende 50 jaar gevoerde beleid t.a.v. het aanzien van de grote diversiteit van "*De Sonse Bergen*".

Deze voorgenomen bos-omvorming stuitte uiteraard op fel verzet bij de omwonenden, die door de jaren heen "*De Sonse Bergen*" immers als "*hun bos*" waren gaan beschouwen. Bovendien vreesde men het verdwijnen van de plaatselijke eekhoornpopulatie, een verstoring van het verblijf en broedgebied van o.a. de havik, de buizerd, de bosuil en de specht, en dat tevens het onlangs en na jaren weer gesignaleerde ijsvogeltje hier niet meer terug zou keren. Redenen genoeg om massaal in actie te komen.

Ook in de media werd er de nodige aandacht aan gewijd. Een open brief verscheen in "*De Brug*", waarin werd opgeroepen te protesteren tegen de rigoureuze omvorming en kapplannen van het Staatsbosbeheer.

Zelfs de burgemeester begon er zich ongevraagd en in negatieve zin mee te

bemoeien. Hij vond dat de bewoners van de wijk "tot aan het randje" waren gegaan met hun kritiek en dat zij "de vloer hadden aangeveegd met de mensen van het Staatsbosbeheer", aldus een artikel in het "Eindhovens Dagblad". In een brief verklaarde de gemeente verder dat zij volledig achter de plannen van het Staatsbosbeheer stond en nota bene deze bomenkap zelfs sterk aanmoedigde. Het gevolg was echter dat de protesten van de omwonenden alleen maar in hevigheid toenamen en werkte het voor hen als olie op het vuur. Milieudefensie Son & Breugel sprong in de bres om het protest te begeleiden. Na een succesvolle handtekeningenactie, waarbij ruim 270 protesthandtekeningen werden verzameld van in hoofdzaak omwonenden, en een eerste overleg met het regiokantoor Rivierenland van het Staatsbosbeheer, waarbij nu ook het IVN aanwezig was, bleek helaas al vrij snel dat de verschillen in inzichten over de geplande grote uitdunning en omvorming zouden blijven voortbestaan. Dit had tot gevolg dat de besprekingen volkomen vast dreigden te lopen.

Verontruste leden van Milieudefensie, groep Son en Breugel, bekijken kritisch het grootschalige bessen van Staatsbosbeheer in 1996

Milieudefensie ging echter verder met het verzamelen van gegevens om de ingebrachte argumenten tegen het te voeren beheer nog beter te kunnen onderbouwen.

Zo bleek het door het Staatsbosbeheer opgestelde beheersplan "Dommelrode" nogal wat tegenstrijdigheden en onduidelijkheden te bevatten.

Milieudefensie zocht vervolgens contact met de voorzitter van de vereniging "*Vrienden van het Mastbos*" in Breda, oud-minister Westerterp, waar zich aanvankelijk een gelijksoortig conflict met het Staatsbosbeheer had afgespeeld.

Vervolgens werd de directie van de woningstichting Hertog Hendrik van Lotharingen, de latere eigenaar van de 151 aangrenzende Philips woningen, ingelicht, die hierna liet blijken de actie van Milieudefensie van harte te willen ondersteunen. Van de zijde van diverse milieuorganisaties werden sympathie- en steunbetuigingen ontvangen. Aan de "*Stichting Kritisch Bosbeheer*" te Dieren werd door Milieudefensie uitvoerig advies gevraagd.

Door dit alles voelden Milieudefensie en het IVN zich uiteindelijk voldoende gesterkt om met de actie, voor het behoud van het gevarieerde aanzien van het volwassen bosgebied van "*De Sonse Bergen*", door te gaan.

Op grond van de verkregen ervaring en adviezen werd een uitvoerig alternatief beheersplan door Milieudefensie opgesteld. Hierin werd een toekomstvisie beschreven over de te verwachte toestand van het gebied na perioden van 10 en 25 jaar, wanneer er zo min mogelijk door mensen zou worden ingegrepen. Milieudefensie vond dat de natuur voor een groot deel hier zelf zijn gang moest kunnen gaan. Slechts hier en daar konden, indien strikt nodig, de natuurlijke processen voorzichtig worden bijgesteld.

Om de problemen ter plekke goed te kunnen lokaliseren en te inventariseren, maakte Milieudefensie in 1997 een actuele overzichtskaart van "*De Sonse Bergen*" en de directe omgeving, welke op de volgende pagina verkleind is weergegeven. In 2005 werd hierop het latere gehele eigendom van het Staatsbosbeheer ingetekend, alsmede de nieuwe gebouwen van Thermae Son.

Ondertussen benaderde Milieudefensie schriftelijk de Hoofddirectie van het Staatsbosbeheer in Driebergen, met het doel de vastgelopen onderhandelingen met het regiokantoor Rivierenland weer open te breken.

Als reactie ontving Milieudefensie het bericht dat de zaak nu verwezen zou worden naar Jhr. de Beaufort, hoofd van het regiokantoor Limburg/Brabant-Oost in Roermond. Deze stelde voor om de heer Simon Klingen van "*Klingebomen*" uit Doorn, een onafhankelijk bosbouw-adviesbureau, te laten bemiddelen in het ontstane conflict.

De hierop volgende besprekingen en de bezoeken aan het bos met de heer Klingen, waarbij ook het IVN afdeling Son en Breugel aanwezig was, hadden in het voorjaar van 1997 tot gevolg dat er een principe-overeenstemming tot stand was gekomen tussen Milieudefensie en het Staatsbosbeheer.

Milieudefensie en het IVN hebben uiteindelijk bereikt dat het Staatsbosbeheer haar oorspronkelijke plannen drastisch heeft bijgesteld. De rigoureuze uitdunning, met als doel *"De Sonse Bergen"* om te vormen naar een eenzijdig berken/zomereiken bos, is gelukkig geschrapt. Het nu volwassen bos mag zijn aard niet verliezen en niet veranderen in een park met alleen maar *"mooi"* gevormde bomen. Wel zou er hier en daar voorzichtig en met goed overleg *"met de bijl geschilderd"* kunnen worden, indien dit echt nodig blijkt te zijn.

Vrij recente luchtfoto van "De Sonse Bergen"

Ook aan andere beheerstaken zou door het Staatsbosbeheer in de komende tijd de nodige aandacht worden besteed, zoals b.v. het opruimen van omgevallen bomen op de paden, het herstel van de afsluitbomen, de verontreiniging rond de riooloverstort-sloot ter hoogte van de Nachtegaallaan, enz. Er werd afgesproken op welke wijze de sterk verzande dode Dommel-arm weer uitgediept kon worden, indien dit echt

noodzakelijk zou zijn, met het behoud van de natuurwaarden. Tevens zou de tekst op aanduidingsborden moeten worden aangevuld met o.m. een verbod voor niet aangelijnde honden en zou het te grote aantal paden worden vermindert. Een voorgenomen grondige opknapbeurt van het bos was noodzakelijk om *"De Sonse Bergen"* weer een ordelijk aanzien te geven, teneinde verdere verloedering tegen te gaan en herstel te bevorderen. Dat de jacht hier verboden blijft, alsmede het houden van b.v. veldtoertochten met mountainbikes en andere survival-activiteiten, geldt natuurlijk als vanzelfsprekend. Op de bovenstaande luchtfoto van *"De Sonse Bergen"* is o.m. de ligging van het unieke zuifzandgebied, de *"Houtberg"* duidelijk te zien, met daarboven het storende element van het grote complex van Thermae Son.

Wat aanvankelijk als een conflict begon, is nu zelfs omgebogen in samenwerking. Het Staatsbosbeheer zal het beleid nu gaan afstemmen op *"een zo rijk en gevarieerd mogelijk bos-type met veel oude bomen en waar dus plaats zal zijn voor zowel inheemse als uitheemse boomsoorten"*.

De gewijzigde beheersmaatregelen werden voor een deel al in het winterseizoen 1998/99 door het Staatsbosbeheer uitgevoerd, in overleg met de eerder gevormde gebruikersgroep "*De Sonse Bergen e.o.*". Om echter verdere verloederings te voorkomen was men al in het najaar van 1997 gestart met het algehele onderhoud. Daarna moest het hele bos weer volledig tot rust komen om zichzelf verder op eigen wijze natuurlijke te kunnen ontwikkelen. Een effectief handhavingsbeleid en regelmatig onderhoud is voor de toekomst van het bos van het aller grootste belang.

Als uitgangspunten voor het gewijzigde beleid zullen gelden:

- a. Behoud en versterking van de variatie in boomsoorten. Uitheemse soorten, zoals Zee-den, tamme kastanje, Douglas-den, Japanse lariks, acacia en Amerikaanse eik, zullen daarin ook nu een nadrukkelijke rol blijven spelen.
- b. Door hun vorm of anderszins markante bomen zullen goed "*in beeld*" gebracht blijven, ook al zijn deze bomen uit bosbouwkundig oogpunt misvormd. Dergelijke bomen zijn voor de meer fantasierijke bezoeker van het bos immers belangrijke herkenningspunten. Ze versterken op een fraaie wijze de bosbeleving voor de natuur-genietende wandelaar.
- c. Door plaatselijk en met goed overleg zeer voorzichtig te dunnen, zullen sommige bomen steviger, gezonder en dikker kunnen worden.

De ontstane band tussen het Staatsbosbeheer, Milieudefensie en het IVN reikt thans verder dan alleen "*De Sonse Bergen*". Beide partijen informeren elkaar thans regelmatig op het vlak van de planologische ontwikkelingen in deze regio en reageren hierop binnen ieders verantwoordelijkheden.

Zo informeerde Milieudefensie b.v. dat de eigendomsgrens van "*De Sonse Bergen*" met de sauna en het zwembad verkeerd door de gemeente was uitgezet. Hierdoor was 0.03.87 ha grond van het Staatsbosbeheer achter de grote houten schutting komen te liggen en door Thermae Son in gebruik genomen.

Milieudefensie en het IVN blijven alert

Terwijl de besprekingen met het Staatsbosbeheer weer in volle gang waren, dienden zich andere problemen aan die "*De Sonse Bergen*" bedreigden. Bij de presentatie in november 1996 van het voorontwerp-bestemmingsplan "*Herinrichting Traverse e.o.*", bleek de gemeente een groot voorstander te zijn om een verhard fietspad met verlichting aan te leggen tussen Hoefblad- en Planetenlaan, nota bene pal langs de kwetsbare dode Dommel-arm in de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Verder was er een weg voor plaatselijk autover-

keer door het hele Dommeldal op de overzichtskaart geprojecteerd, eveneens dwars door de EHS. Met succes hebben Milieudefensie en het IVN al vroegtijdig kunnen aantonen dat dit onverantwoorde beslissingen waren, die de nog weinig resterende natuur in dit gebied onherstelbaar zouden gaan aantasten. Deze plannen zijn nu gelukkig door de gemeente geschrapt.

Tegen de in dat zelfde Traverseplan voorgestelde projectie van de toekomstige "*Dorpslaan*", waardoor de fraaie en ruim 700 meter lange gesloten bosrand van de "*De Sonse Bergen*" opgeofferd zou moeten worden, zijn door Milieudefensie, het IVN, het Staatsbosbeheer, het IVN., Thermae Son en vele omwonenden in mei 1997 bij de gemeente ernstige bezwaren ingediend.

Tijdens de informatie- en inspraakbijeenkomst in juni 1997 is duidelijk geworden dat de gemeente deze zijde van het bos als niet waardevol achtte.

Dit is volkomen onterecht, aangezien het al eerder genoemde bosbouwkundig adviesbureau "*Klingenbomen*" uit Doorn dit gedeelte van het bos recent heeft aangemerkt als nota bene een ideaal "*natuurreservaat*", waarin geen veranderingen plaats dienen te vinden. Het zal als zodanig dan ook beheerd gaan worden door het Staatsbosbeheer. Bij de presentatie in oktober 1997 van het ontwerpbestemmingsplan Traverse e.o. bleek dat, voor wat betreft de aantasting van de bosrand van "*De Sonse Bergen*", de gemeente uiteindelijk toch rekening had gehouden met het massaal ingediende protest. Dit gedeelte van de overhangende bosrand zou in ieder geval nu volledig intact blijven.

Door Milieudefensie werd bovendien een beter, veiliger en milieuvriendelijker profielopbouw van de toekomstige "*Dorpslaan*" bepleit, dan de plannen van de gemeente. Indien op de oostelijke ventweg het voet- en fietspad zouden worden geprojecteerd, i.p.v. nu de autoweg, kon de gehele 700 meter lange bosrand, vanaf de Nachtegaallaan tot aan de Planetenlaan, in zijn geheel gespaard blijven, met inbegrip van de nu nog aanwezige laanbomen tussen de huidige autoweg en de oostelijke ventweg. Zeer onterecht kwalificeerde de gemeente het overgrote deel van deze, mooie laanbomen als zijnde "*aange-tast*", waardoor een vrijbrief werd afgegeven om ze te kappen. Op verzoek van Milieudefensie en het IVN stelde het Staatsbosbeheer een officieel rapport samen over de werkelijke conditie van deze laanbomen. Deze concludeerde dat praktisch alle laanbomen nota bene in een prima conditie verkeerden.

De gemeente reageerde daarop met het voorstel om bij de uitvoering te bezien of de bomen op een andere plaats herplant konden worden. Bij de uitvoering van het plan, in september 2003, zijn de bomen echter gekapt, omdat de Gemeente het verplanten nu plotseling te duur vond. De bezwaren van Milieudefensie tegen de verleende kapvergunning en het protest van 17 juni 2003, dat bestond uit het plakken*de posters "*Laat ons staan, hak ons niet om*" op alle 160 bomen, hebben helaas niet geholpen. Ook maakten Milieudefensie en het IVN bij de gemeente bezwaar tegen dat plan om in het bosgebied van "*De Kleine Sonse Bergen*", gelegen tussen de Nachtegaal- en de Hoefbladlaan aan

de oostelijke ventweg van de Hendrik Veenemanstraat, een zevental villa's te willen bouwen. Gezien de aard en de rijke samenstelling sloot dit bos naadloos aan bij dat van "De Sonse Bergen", waaraan immers het bosbouwkundig advies "Natuurreservaat" gegeven is.

Bovendien was dit bosgebied uit historisch oogpunt als een natuurlijke uitloper van "De Sonse Bergen" te beschouwen. Met deze zienswijze hoopten de beide milieuverenigingen de raad tot een betere gedachte te brengen. Alhoewel de oppositie tegen stemde, is het plan helaas toch op 25 juni 1998 door de

De Cultureelhistorische Waardenkaart van 2002

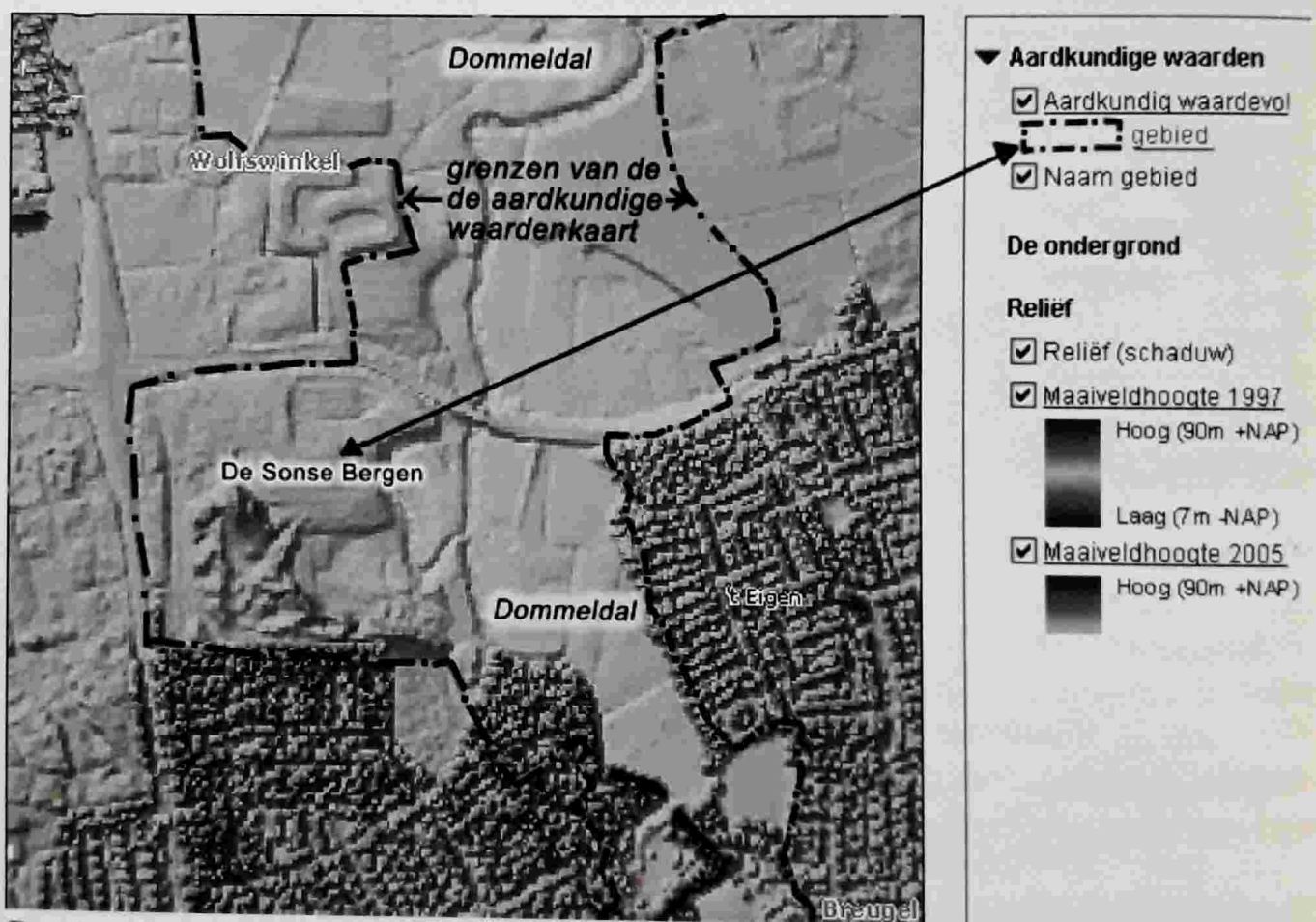
raad vastgesteld. Milieudefensie heeft haar inzicht vervolgens bij de Provincie verdedigd tijdens de hoorzitting van 29 oktober 1998. Omdat dit plangedeelte door de provincie ongewijzigd werd goedgekeurd, zijn de omliggende bewoners naar de Raad van State gestapt en hebben hun zaak op 1 februari 2001 verdedigd. Helaas besteedde de Raad van State hier veel te weinig aandacht aan, waardoor de uitslag negatief was.

Opmerkelijk was dat op onze deskundige berekening, over de te kappen oppervlakte voor deze 7 bouwkvavels, geen enkele reactie van de overheden werd gegeven. Milieudefensie had n.l. aan-getoond dat er voor de realisatie van de kvavels maar liefst 38% van het bos gekapt zou moeten worden, terwijl de gemeente stug volhield dat dit slechts 9% zou zijn. Ook de politiek ging hier niet op in. Aanvankelijk waren hier geen woningen gepland. Maar om tekorten op de begroting van het Traverseplan aan te vullen, door de verkoop van dure kvavels en persoonlijke belangen van raadsleden, werden hier toch later nieuwe kvavels gesitueerd, de zg. "Sonse Haag".

Milieudefensie heeft later nog diverse keren nieuwe voorstellen ingediend, doch hiervoor werd weer net geen meerderheid in de gemeenteraad gehaald. Jammer dat dit waardevolle gebied nu toch zou worden opgeofferd aan woningbouw in het bos. Beslist weer een verdere verarming van het groene aanzien van het dorp, na de massale bomenkap van tussen de 30 en 40 ha t.b.v. de omleiding van de A50 en de op- en afritten, en nu dus ook weer een indirecte aantasting van "De Sonse Bergen" en omgeving.

Bij de presentatie in januari 1997 van het ontwerp-bestemmingsplan "Dommeldal" bleek nog dat de gemeente het bosgebied van "De Sonse Bergen" in twee verschillende stukken wilde verdelen. De westelijke helft zou de bestemming "Multifunctioneel bos" (waar ook niet natuurvriendelijke activiteiten

Aardkundige waardenkaart Provincie Noord-Brabant Dommeldal

De Aardkundige Waardenkaart van 2004

kunnen plaatsvinden) gaan krijgen, terwijl het oostelijke helft onder de categorie "Natuurgebied" zou gaan vallen, met een beduidend zwaardere natuurbescherming. Ook hier heeft Milieudefensie, samen met het IVN., de gemeente weten te overtuigen dat een tweedeling van het homogene bos beslist onjuist is. Mede door dit toedoen is het gehele bosgebied nu onder de Groene Hoofdstuctuur (GHS.) gekomen met de bestemming "Natuurgebied", zodat het

gehele bos gebied nu beter beschermd is dan voorheen. Ook is een groter deel dan aanvankelijk was gepland onder de Ecologische Hoofdstructuur (EHS.) komen te vallen. Bovendien werden hiermee de in 1986 door de toenmalige wethoudster Vortman toegezegde beloftes, dat bij het doorgaan van de bouw voor de sauna van Thermae Son er geen enkele verdere uitbreiding meer zou worden toegelaten, nu officieel vastgelegd. Zie de plankaart op pagina 39. Dit alles werd nog eens versterkt doordat de Provincie Noord-Brabant aan dit gebied, via het Streekplan, "*de Cultureelhistorische Waardenkaart*" (in 2002 en afgebeeld op pagina 27) en "*de Aardkundige Waardenkaart*" (in 2004 en afgebeeld op pagina 28), er een zwaardere beschermende waarde voor toekende. Milieudefensie heeft dit destijds op eigen initiatief bij de Provincie ingebracht en werd later door de Gedeputeerde Staten officieel aangenomen. Tegen een groot aantal andere voornemens van de gemeente die de natuurwaarde van het Dommeldal verder zouden gaan aantasten, hebben Milieudefensie en het IVN hun zienswijze kenbaar gemaakt. Helaas blijkt nog steeds dat de gemeente de natuurwaarden van dit gebied, met zijn directe omgeving, als natuurreservaat, steeds weer schromelijk onderschat. De milieuverenigingen zullen dus steeds weer alert moeten blijven.

De aanvankelijk geplande uitbreiding van Thermae Son

In juni 2006 lanceerde de eigenaar van Thermae Son onvoorstelbare grote plannen om zijn commerciële business fors uit te breiden, ten koste van het beschermde natuurgebied van "*De Sonse Bergen*", in oostelijke richting tot aan de Dommel. De zoveelste en dit keer wel de meest ernstige bedreiging.

Op deze kwetsbare hoek van de dode Dommel-arm waren uitgebreide kano-voorzieningen met een horecabedrijf gepland

Zo werd er door hem een hotel, een atletiekbaan, een ijsbaan en een aanzienlijke vergroting van het parkeerterrein met de daarbij behorende hoge lichtmasten in het bos gepland. Ook een kano-opstappunt met loods en een horecavoorziening aan de dode Dommel-arm maakten deel uit van zijn plannen.

Dit laatste gedeelte is juist het meest kwetsbare van het gebied en niet alleen landschappelijk. In het voorjaar krioelt het er nl. van de groene kikkers en heeft er onlangs nog een zwanenpaar in alle rust kunnen broeden.

Ook had hij al een plan gemaakt om alle paden in "*De Sonse Bergen*" op te knappen en te verbreden, zodat ze geschikt zouden worden om er allerlei door hem georganiseerde activiteiten te doen plaatsvinden. Hij wilde met zijn plannen, onder de naam: "*De Poort van Son*", het prachtige en rustige natuurgebied omvormen tot een groot en zakelijk evenementencomplex. Nogmaals een onvoorstelbaar plan en bijna niet te geloven dat iemand dit hier zou willen realiseren. Breed uitgemeten, met diverse ingetekende luchtfoto's, verschenen zijn absurde ideeën, o.m. in het "*Eindhovens Dagblad*" op 21 juni 2006, waarbij de geldende maten van het NOC zouden worden gehanteerd.

Uiterst vreemd was het, zo bleek uit dit artikel, dat het gemeentebestuur in eerste instantie er wel oren naar had.

Een volstrekt ontoelaatbaar plan, waar de burgers van Son en Breugel immers massaal al tegen hadden geprotesteerd.

Het in allerijl opgerichte actiecomité "*Red de Sonse Bergen*", onder leiding van Toine Buytels uit Breugel, verzamelde in

Toine Buytels spreekt de groep deelnemers aan de protestwandeling toe op zondag 1 oktober 2006

korte tijd honderden protesthandtekeningen, publiceerde in diverse kranten en weekbladenstukken over deze bizarre plannen, maakte een eigen website (www.desonsebergen.nl) en hing posters in en rond het bos op. Deze posters werden overigens dezelfde dag nog door dubieuze figuren verwijderd.

Milieudefensie, groep Son en Breugel en het IVN hebben hem hierbij daadwerkelijke steun verleend, o.m. bij de organisatie van een protestwandeling door het bos, waarbij met rood/witte linten de begrenzing van de geplande uitbreiding in het bos waren aangegeven.

Verder werd door Milieudefensie het gemeentebestuur er met klem op gewezen geen enkele medewerking te verlenen aan deze grootse plannen van Thermae Son. Gelukkig heeft uiteindelijk ook het gemeentebestuur geen heil in deze plannen gezien en zwichtte voor het massale protest van de bevolking.

In het weekblad "Forum" verscheen het onderstaande artikel over de plannen.

Massaal protest tegen uitbreidingsplannen Thermae Son

Bij de actiegroep "Red de Sonse Bergen" een initiatief van Toine Buytels, zijn de afgelopen week meer dan 700 protestbrieven binnengekomen tegen de voorgenomen uitbreiding van Thermae Son. De beoogde uitbreiding van Thermae Son loopt vanaf het zwembad langs de Planetenlaan tot aan de Dommel en omvat een grootschalig sportcomplex met ijsbaan (in de winter) annex atletiekbaan (in de zomer), een sporthal volgens NOC/NSF normen, een hotel, horecavoorzieningen, een kano-opstapplaats en extra parkeerruimte.

door Jan Burgers

Ook stelt Wim van Santvoort, directeur van Thermae Son, voor om de Sonse Bergen op te knappen en ondermeer toegankelijk te maken voor Nordic Walking. De bezwaarmakers zijn van mening dat het plan van Thermae Son totaal niet past in het gebied van de Sonse Bergen en het Dommeldal. De sporthal, het hotel en de andere faciliteiten zijn gepland in of vlakbij de Sonse Bergen, een kwetsbaar natuurgebied en gedeeltelijk onderdeel van de Groene Hoofdstructuur van de Provincie en van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij.

Het voordeel van de gemeente zou er in gelegen zijn dat zij dan geen sporthal hoeft te bouwen

*Toine Buytels hangt de posters met de leus:
"Hier geen fratsen, laat het bos zoals het is"*

Foto Jan Burgers

Toine Buytels: "Wij vinden ook dat het niet de bedoeling is dat de Sonse Bergen worden omgetoverd tot een sportief attractiepark, wat in

eertse instantie niet voor de inwoners van Son en Breugel bedoeld is. Het is een prachtig natuurgebiedje dat met rust gelaten dient te worden".

De gepresenteerde uitbreiding van Thermae Son is gepland op grondgebied in eigendom van de gemeente. De kano-opstapplaats is deels gepland op grondgebied van Staatsbosbeheer. Het gebied van de Sonse Bergen, dat pal achter Thermae Son ligt, is ook eigendom van Staatsbosbeheer. Bij Staatsbosbeheer is men nog niet op de hoogte van de plannen van Thermae Son.

De hele strook tussen de Hendrik Veenemanstraat langs de Planetenlaan tot aan de Dommel (met uitzondering van het terrein van de sauna en zwembad, is een onderdeel van de zogeheten Ecologische Hoofdstructuur (EHS) en is beschermd gebied.

Volgens boswachter/woordvoerder Chris van de Hoven van Staatsbosbeheer, is Staatsbosbeheer niet op de hoogte van de plannen.

De sporthal, het hotel en de andere faciliteiten zijn gepland in of vlakbij De Sonse Bergen

Het nieuws van de geplande uitbreiding van Thermae Son baart hem zorgen: *"We praten over de helft of tweederde van het gebied dat van de Ecologische Hoofdstructuur wordt afgesneden. Dat is nogal fors. We zullen de plannen van Van Santvoort koppelen aan het bestemmingsplan en als dat strijdig is, dan denk ik dat daar bezwaar tegen aangetekend zal worden"*.

Om de omzichtigheid aan te geven waarmee wordt omgegaan met het gebied, verwijst Van den Hoven naar een recente discussie over min of meer illegaal geplaatste tuinhuisjes die verwijderd zijn omdat ze beslag legden op het gebied van de EHS. Een uitbreiding zoals Thermae Son voor ogen heeft, lijkt dan absoluut onbespreekbaar. Het college van Burgemeester en Wethouders van Son en Breugel heeft zich laten informeren over de plannen van Thermae Son en wil binnenkort een standpunt innemen. De beoogde sportzaal zou, zo stelt Van Santvoort, ook gebruikt kunnen worden voor gymnastiekonderwijs en door lokale sportverenigingen.

Van Santvoort wil dan wel dat de gemeente substantieel bijdraagt aan de investering van de nieuwerweporthal. Het voordeel van de gemeente zou erin gelegen zijn dat zij dan zelf geen sporthal hoeft te bouwen. De kosten hiervan (ruim vier miljoen Euro) alsmede de exploitatie van een nieuwe door de gemeente te bouwen sporthal zijn al jaren onderwerp van discussie in de raad.

Op 2 augustus 2006 verscheen in het weekblad "Forum" weer een artikel.

FORUM

De Sonse Bergen

2 augustus 2006

5

Sonse Bergen: Een kwetsbaar gebied

De geschiedenis van de Sonse Bossen begint zo'n twaalfduizend jaar geleden. Aan het einde van de IJstijd blies een overwegend zuid-westelijke wind zandheuvelds bijeen in een lang gestrekte rij. De zandheuvelds kom je tegen bij Oisterwijk, opzij van Oirschot, Best, het oud Meer in Son en bij de Sonse Bergen aan de Planetenlaan. Bij Son stroomde de Dommel door de zandheuvelds en zo ontstond hier het gebied dat we nu kennen als de Sonse Bergen.

Aangrenzend aan de zandvlakte lagen de akkers. Om die akkers enigszins te beschermen tegen het opwaaiende zand werden ze afgezet met houtwallen. De houtwallen zijn nog te herkennen in het landschap en leven nog. De struiken zijn zo'n vierhonderd jaar oud en vormen de stille getuigen van de strijd vroeger van de mens om zijn bestaan.

Het gebied de Sonse Bergen trok in 1926 de belangstelling van Anton Philips. In die tijd kocht Philips de gronden van de Sonse Bergen met als doel er een landgoed te laten ontstaan waar de kinderen van de werknemers lekker konden spelen. Son werd op de kaart gezet. Hele generaties speelden tot lang na de oor-

log in de Sonse Bergen, er werden schoolreisjes naar Son georganiseerd, soms mocht er gekampeerd worden (de kampeersders veroorzaakten overigens overlast, ze melkten de koeien in de buurt om de dorst te laven), in de Dommel kon naar hartelust gezwommen worden en er werd ijs gevent.

Philips liet nieuwe bomen planten en het gebied kreeg zijn huidige karakter.

In 1958 werd de helft van de Sonse Bergen verkocht en bouwrijpgemaakt. Hier ontstond de Breeakker. Langa de Hendrik Veenmanstraat, de Hoefbladlaan en de Koekkoeklaan bleef in totaal bijna vier en een halve hectare grond onbebouwd liggen. In 1971 droef Philips deze stroken grond over aan de gemeente Son en Breugel. Gratis en voor niets, met als voorwaarde dat er aan de bosbestemming niets zou veranderen. Het zal nauwelijks verbazing wekken dat, nadat de belofte op papier was gezet en de inkt van het akkoord bij wijze van spreken nog moest drogen, de gemeente de overgedragen stroken grond toch benutte voor woningbouw bij de afzonding van de inrichting van het nieuwe centrum. Met de grondopbrengst kon de verbouwing van het centrum betaald worden.

Een paar jaar later verkocht Philips de rest van de Sonse Bergen (vijftien hectare) aan het Noord Brabants Landschap. Tegenwoordig is deze grond eigendom van Staats Bosbeheer.

Eind jaren zestig werden de Sonse Bergen van haar oorspronkelijke buurman afgesneden met de aanleg van de Planetenlaan. Tegen het bos aan werd een overdekt zwembad gebouwd. Toen midden jaren tachtig bleek dat de exploitatie van het zwembad in geprivatiseerde vorm de (financiële) voorkeur had, werd dit zwembad overgedragen aan Wim van Santvoort. Van Santvoort kreeg van de gemeente een bedrag van hfl 800.000,— om achterstallig onderhoud aan het zwembad te kunnen laten opknappen. Voorwaarde voor de overdracht was dat Van Santvoort het zwembad open zou houden voor de jeugd.

Tien jaar later brandde het zwembad af. Nadat Van Santvoort een nieuw zwembad had neergezet, werd het vrij zwemmen voor de jeugd afgeschaft.

Van Santvoort kreeg ook toestemming om een sauna te bouwen naast het zwembad. Nog voordat de vergunningen geregeld waren of het bestemmingsplan op orde, werd een

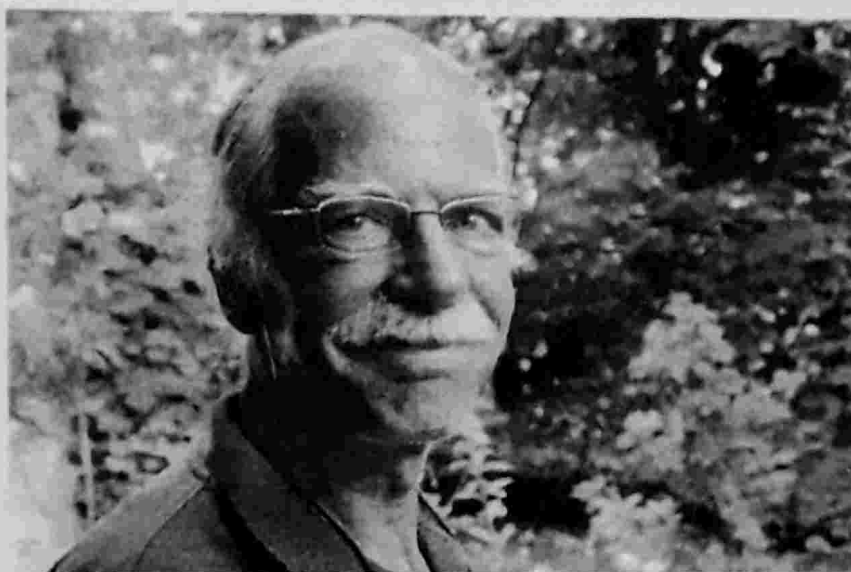

groot deel van het bos -het oudste gedeelte met vooral veel eiken- gekapt. Een verkeerd deel, want de bouwlocatie was fout uitgezet. Wat volgde was een maanden durende strijd tussen de verschillende milieugroeperingen, bewoners en de wethouder. Uiteindelijk bereikten de partijen een akkoord. De sauna zou het laatste stukje bos zijn dat bebouwd werd, de rest van de Sonse Bergen werd als zijnde onaantastbaar natuurgebied verklaard.

Jan Bleeker voerde destijds het overleg met wethouder Inge Vortman namens Milieu Defensie.

Jan Bleeker: "We hebben toen een gesprek gehad en zij beloofde ons dat als wij de bezwaren in zouden trekken tegen de bouw van de sauna, zij er voor zou zorgen dat er daarna niet meer rondom het zwembad of de sauna kon worden uitgebreid. Dat heeft geresulteerd in een bestemmingsplan Dommeldal. Het gebied is bijzonder. In het voorjaar heeft in de dode arm van de Dommel nog een zwaan gebroed."

Jan Bleeker

Jan Bleeker (Milieudefensie) schreef een boekje over de geschiedenis van de Sonse Bergen. Het boekje geeft een aardig zicht op de historie van -dat blijkt- een uniek stukje natuur in Son en Breugel. Wat ook blijkt uit de geschiedenis is dat er in de loop der jaren nogal onzorgvuldig omge-

sprongen is met de Sonse Bergen. Jan Bleeker was één van degenen die eind jaren tachtig zich richtte tot het gemeentebestuur omdat de toen geplande sauna niet paste binnen het vigerende bestemmingsplan.

Later zou Bleeker zich sterk maken voor een iets andere opzet van de bebouwing van de Hendrik Veenemanstraat. Daarmee zou nogal wat bos gespaard kunnen worden. Tevergeefs: "Ze namen niet eens de moeite om te luisteren."

Inmiddels heeft Bleeker zich namens het IVN en Milieudefensie gericht tot het gemeentebestuur over de door Thermae Son gewenste uitbreidingsplannen. De foto's op deze pagina zijn van de hand van Jan Bleeker.

Website

De actiegroep Red de Sonse Bergen heeft een website. Op die website staan de uitbreidingsplannen van Thermae Son.

Ook kunt u via de website uw mening geven. Het adres van de website is www.desonsebergen.nl

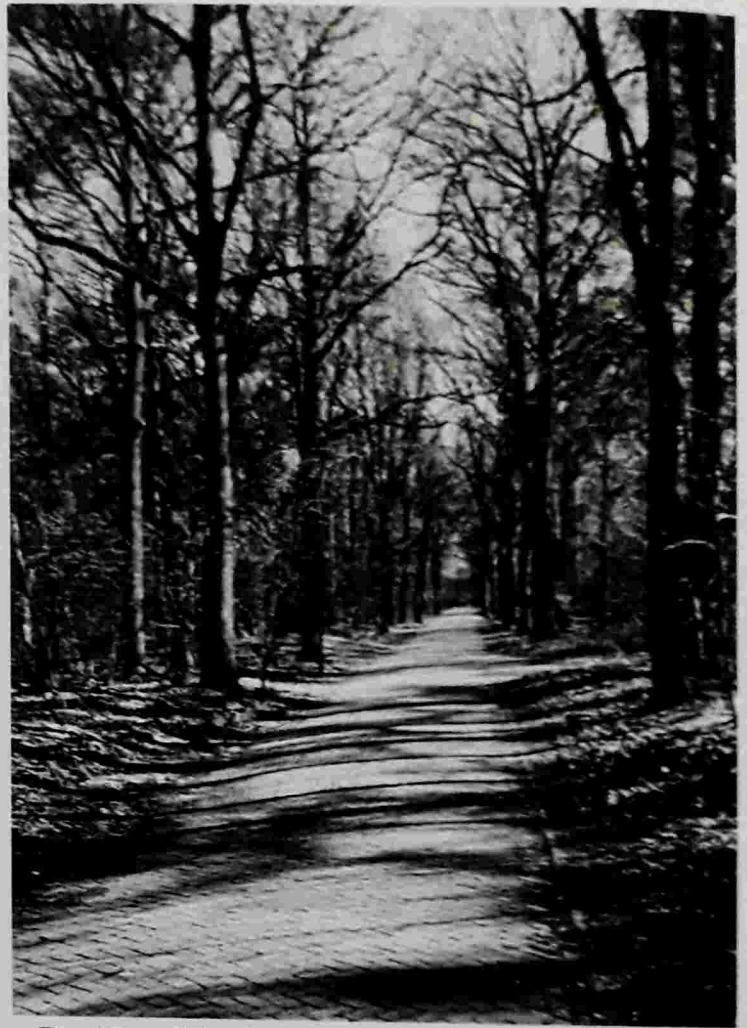
Steunbetuigingen aan 'Red de Sonse Bergen' kunnen worden afgegeven op Trompstraat 6, Nijnselseweg 9, Breekkerstraat 15, Talmastraat 15 en Dr Berlagelaan 3.

De recente ervaringen met het Staatsbosbeheer

Op 27 januari 1998 werd er een gezamenlijke voorlichtingsavond gehouden door het Staatsbosbeheer, het IVN en Milieudefensie groep Son & Breugel.

In het IVN.-gebouw te Breugel werden die avond de omwonenden en andere belangstellenden uitvoerig voorgelicht over het door het Staatsbosbeheer ge-wijzigde beheer van "*De Sonse Bergen*", dat in overleg met Milieudefensie en het IVN werd ontwikkeld.

Nog tijdens deze bijeenkomst werd op verzoek van het Staatsbosbeheer een zg. "*gebruikersgroep*" voor dit gebied samengesteld, waarin, naast het Staatsbosbeheer, ook leden van Milieudefensie, het IVN en omwonenden zitting zouden krijgen. Zij bespreken thans een aantal keren per jaar o.m. de toekomstige beheersplannen voor "*De Sonse Bergen*" en het aangrenzende Dommeldal met het Staatsbosbeheer en kunnen daar ook invloed op uitoefenen.

De Hoefbladlaan als een natuurlijke begrenzing van "de Sonse Bergen"

In het voorjaar van 2001 werden de bomen in "*De Sonse Bergen*", samen met leden van de gebruikersgroep, geblest. Dit keer echter veel kleinschaliger dan het bessen van 1996.

Speciaal hiervoor volgden de leden van de gebruikersgroep Henk de Beer en Jan Bleeker in 1999 de excursie/cursus "*Kleinschalig bosbeheer in stedelijk gebied*" in het Zeisterbos, dat door de Koninklijke Nederlandse Bosbouwvereniging "*Pro Silva*" werd georganiseerd, voor een verantwoorde dunning.

In dit bos staan o.m. grove dennen die ruim 210 jaar oud zijn en dus de Franse tijd nog hebben meegemaakt. Erg indrukwekkend om deze machtige exemplaren, gekenmerkt door hun enorme hoogte en grote schubben op de stam, te mogen aanschouwen. Een bewijs temeer dat ook grove dennen erg oud kunnen worden, als ze maar niet onnodig en vroegtijdig gekapt worden.

Het bleek aanvankelijk toch nog een hele klus met het bessen in het bos te gaan worden, aangezien de opzichter van het Staatsbosbeheer het lang niet

altijd eens was met de opvatting van de gebruikersgroep. Bijna dreigde het aanwijzen van de te blessen bomen te mislukken, omdat het

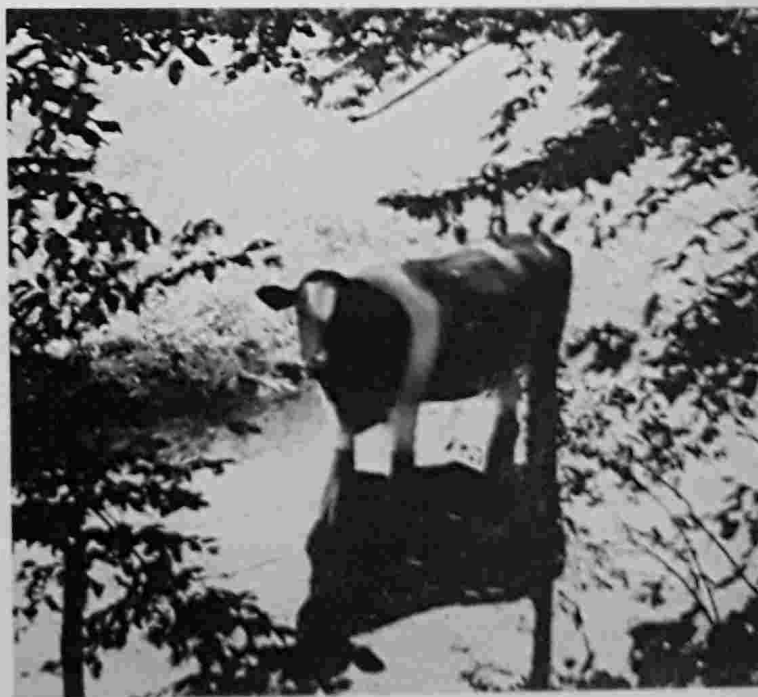
Het sterk afgevlakte stuifzand van "de Houtberg"

Staatsbosbeheer, naar de mening van de gebruikersgroep, zich te veel wilde houden aan de oude werkwijze, door veel meer te willen kappen dan was overeengekomen.

Na bemiddeling van het districtshoofd, Leonard Schrover, werd een voor beide partijen aanvaardbare oplossing gevonden.

In het begin 2002 werden de gebleste bomen door een houtbedrijf gekapt en verder afgevoerd.

Op voorstel van de gebruikersgroep werd in het voorjaar van 2002 een kleine stuw met duiker in de uitstroom van de dode Dommel-arm geplaatst, om het water in de arm op een hoger en stabielere peil te brengen. Het blijkt goed te functioneren, alhoewel in het begin regelmatig onderhoud plaats zal moeten vinden om, bij hoog water van de Dommel, het wegspoelen van de grond boven de stuw te stabiliseren. Het water in de arm is nu een stuk schoner en beduidend rijker aan flora en fauna dan de sterk vervuilde Dommel.

Een kalf in de dode Dommel-arm

Indien het Waterschap in de toekomst zou besluiten de Dommel weer te laten meanderen zoals vroeger en waardoor deze dode arm wederom met de Dommel zou worden verbonden, moet dit, ter wille van het behoud van de grote natuurwaarden en het relatief schone water in de dode arm, dan ook sterk worden ontraden.

*De bekende eik op de hoek van de
Hoefblad- en Koekoeklaan*

zandvlakte door dagrecreanten te worden voorkomen. Het bevordert immers sterk de uitloop van het zand. Misschien is een bepalingsbord om deze ongewenste activiteiten te voorkomen, hier op de juiste plaats.

De gebruikersgroep is daarom van mening dat "*de Houtberg*", als uniek stuif-zandgebied, beter voor de toekomst beschermd dient te worden.

Verder is van belang om de verloedering van het bos en de dode arm, alsmede het illegale gebruik van het bos door Thermane Son, tegen te gaan en om het gehele bosgebied onder één eigenaar, nl. die van het Staatsbosbeheer, te scharen. Met name dit laatste is van groot belang om de nu nog ontbrekende gedeelten van het bos die nog gemeente-eigendom

Een aantal wensen van de gebruikersgroep zijn nu uitgevoerd, maar dat kunnen er meer worden.

Door de vrij intensieve dagrecreatie, ter plekke van "*de Houtberg*", is de hoogte van het stuifzand van deze berg in de laatste decennia behoorlijk afgenomen. Vergelijk maar eens de ansichtkaarten uit 1948 en 1959 elders in dit boekje met de nu ontstane hoge luchtwortels van het eikenhakhout, op pagina 6, en de afgevlakte "*Houtberg*" op pagina 35.

In de gebruikersgroep is al eens eerder gesproken om het uitgelopen zand weer terug te brengen, zodat verdere afvlakking voorlopig weer even gestopt kan worden. Wellicht een goed idee om nog eens in overweging te nemen.

Ook dienen het graven van kuilen en het maken van hutten op deze stuif-

Bospad door het heuvelachtige gedeelte

zijn, veilig te kunnen stellen en onder één beheersbeleid te brengen.

De belangen van de gemeente en die van het Staatsbosbeheer lopen immers ver uiteen voor wat betreft een verzekerde en blijvende bescherming van dit unieke natuurgebied.

Van grote waarde is dat het Staatsbosbeheer ook laat zien dat zij daadwerkelijk de eigenaar is van "*De Sonse Bergen*". Verder blijft regelmatig toezicht zeer noodzakelijk, o.m. vanwege het veelvuldig vuurtjestoken door hangjongeren, in het vaak kurkdroge bos gedurende de zomermaanden.

Een paar jaar geleden verscheen er een verontrustend berichtje over deze ongewenste activiteiten in de krant, dat hierboven is afgebeeld.

Jongeren bekeurd voor het vuurtje stoken op de Sonse Bergen

Achter de sauna nabij de Hoefbladlaan werden in de nacht van vrijdag 2 op zaterdag 3 juni een aantal 15- en 16.-jarige Sonse jongeren aangetroffen, die daar vuurtje aan het stoken waren. Tegen de jongeren wordt proces-verbaal opge maakt dan wel vindt afdoening via het bureau HALT plaats. Een aantal jongeren bleek in het verleden al een HALT-straf te hebben ondergaan, zodat zij hiervoor niet meer aanmerking komen.

Doordat het bos ook vlak bij een woonwijk is gelegen, behoort bosbrand zeker tot de mogelijkheden.

Ook valt, zoals eerder in dit boekje is aangegeven, te denken aan tijdig en regelmatig onderhoud in de vorm van het vervangen van verrotte afsluitpalen, het vrij maken van paden van omgewaaide bomen, het tegengaan van de verzanding van de dode Dommel-arm en het vernieuwen van de borden met uitbreiding van de bepalingen, zoals dat op de volgende pagina is aangegeven.

Zowel Milieudefensie, groep Son en Beugel, als het IVN, afdeling Son en Breugel, hebben met het publiceren van dit boekje trachten aan te tonen dat aan het bos- en natuurgebied van "*De Sonse Bergen*" een zeer bijzondere geschiedenis verbonden is en dat het unieke natuurwaarden bezit.

Met grote inspanning, die aanvankelijk erg moeizaam verliepen en veel tijd hebben gekost, denken de milieuverenigingen thans bereikt te hebben dat dit "*uniek bos- en natuurgebied aan de Dommel te Son en Breugel*" in zijn oorspronkelijke cultuurhistorische vorm, voor nu en in de toekomst onveranderd en onaangetast bewaard zal kunnen blijven.

Omdat op 1 januari 2004 het Staatsbosbeheer het bosgebied ten Westen van Son in erfpacht van de gemeente had verworven, is overeengekomen dat er in het vervolg een algemene gebruikersgroep voor de gehele Gemeente zou worden gevormd. Deze geldt nu voor zowel alle eigendommen als voor het erfpachtgedeelte van het Staatsbosbeheer in Son en Breugel.

Op het linker bord staan de huidige bepalingen en op het rechter de gewenste, teneinde krachtiger te kunnen optreden bij eventuele overtredingen

Een voorlichtingsavond hierover werd gehouden op 27 oktober 2003 in de raadzaal van het gemeentehuis te Son.

De leden van de gebruikersgroep “*De Sonse Bergen e.o.*” hebben nu ook zitting in deze nieuwe gebruikersgroep, alsmede de gemeente, een aantal omwonenden en andere gebruikers van dit nieuw verworven gebied.

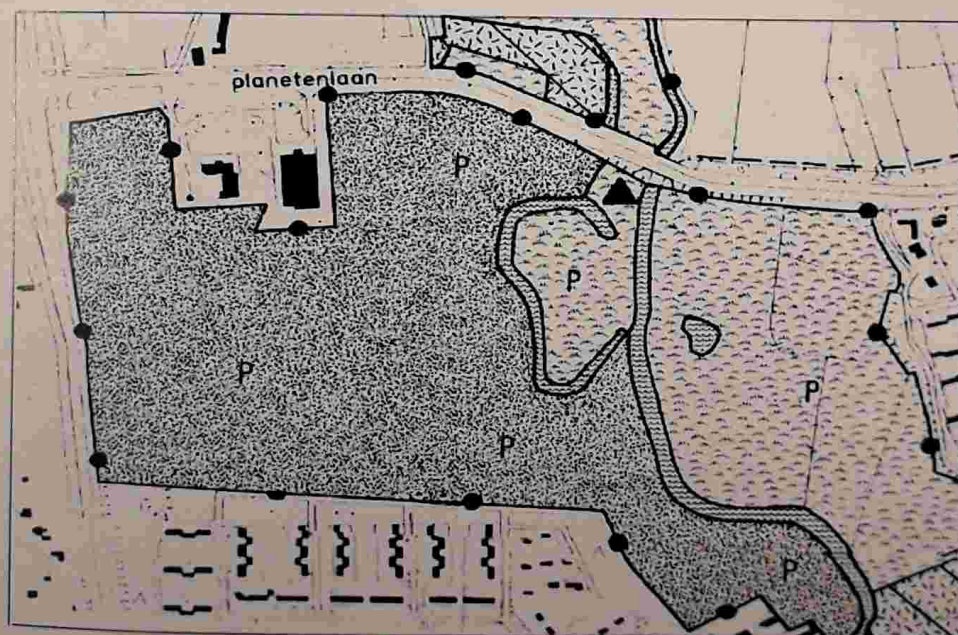
Hierdoor zal de oorspronkelijke gebruikersgroep “*De Sonse Bergen e.o.*” in staat blijven om, in nauwe samenwerking met het Staatsbosbeheer, de belangen van de bijzondere natuurwaarden van “*De Sonse Bergen*” en het aangrenzende Dommeldal te blijven behartigen.

Mogelijke bedreigingen voor "De Sonse Bergen"

In het kader van de vernieuwde Wet Ruimtelijke Ordening moeten de gemeenten hun oude bestemmingsplannen actualiseren. In Son en Breugel wordt het aantal van ca. 60 à 70 plannen momenteel terug gebracht tot ca. 10 plannen.

Op 23 februari 2010 werd door de gemeente een voorlichtingsavond gehouden over het geactualiseerde plan "Sonse Bergen", dat zich over een zeer groot gebiedt, vanaf de A50 tot aan het Dommeldal, uitstrekt. De naam van dit plan is wel zeer ongelukkig gekozen, want alleen het omsloten heuvelachtige gebied direct aan de Dommel, draagt immers al sinds mensenheugenis deze naam, wat natuurlijk zo moet blijven. De enige juiste naam voor het nieuwe actualiseringsplan zou zijn "Sonse Heide". Verreweg het grootste gedeelte van dit plan maakt immers deel uit van dit voormalige gebied met die naam. De milieuverenigingen zullen er alles aan doen om dit bij de gemeente te bevorderen, alsmede de handhaving van de natuur-beschermende bepalingen voor "Natuurgebied" van het nog steeds vigerende plan "Dommeldal".

Hieronder is de bestemming "Natuurgebied" van het nu nog vigerende bestemmingsplan "Dommeldal" uit 1997 afgebeeld.

Differentiaties binnen de GHS

Natuurgebied

 planten en plantengemeenschappen (zeer kwetsbaar)

Agrarisch gebied met hoge natuurwaarden

 planten en plantengemeenschappen (zeer kwetsbaar)

Op de volgende pagina staat slechts een gedeelte van de opmerkingen visueel verwoord t.a.v. het nieuwe geactualiseerde voorontwerp-bestemmingsplan, die de komende maanden bij de gemeente verdedigd zullen worden.

Op 28 februari 2010 is er een schriftelijke reactie bij de gemeente ingediend voor wat betreft het weglaten van het natuurgebied "De Sonse Bergen" uit het geactualiseerde voorontwerp-bestemmingsplan "Buitengebied 2010".

Overzicht van slechts een gedeelte van de opmerkingen

Dat geldt ook voor de opmerkingen m.b.t. het nu te actualiseren voorontwerp-bestemmingsplan "Sonse Bergen 2010", die op 12 maart 2010 zijn ingediend. Het plaatselijke weekblad "Forum" besteedde op 24 maart 2010 een groot artikel aan dit ter visie liggende plan, met name aan de tekortkomingen door de gemeente om de oorspronkelijke natuurbescherming voor feitelijke "De Sonse Bergen" voor de toekomst daadwerkelijk te willen handhaven.

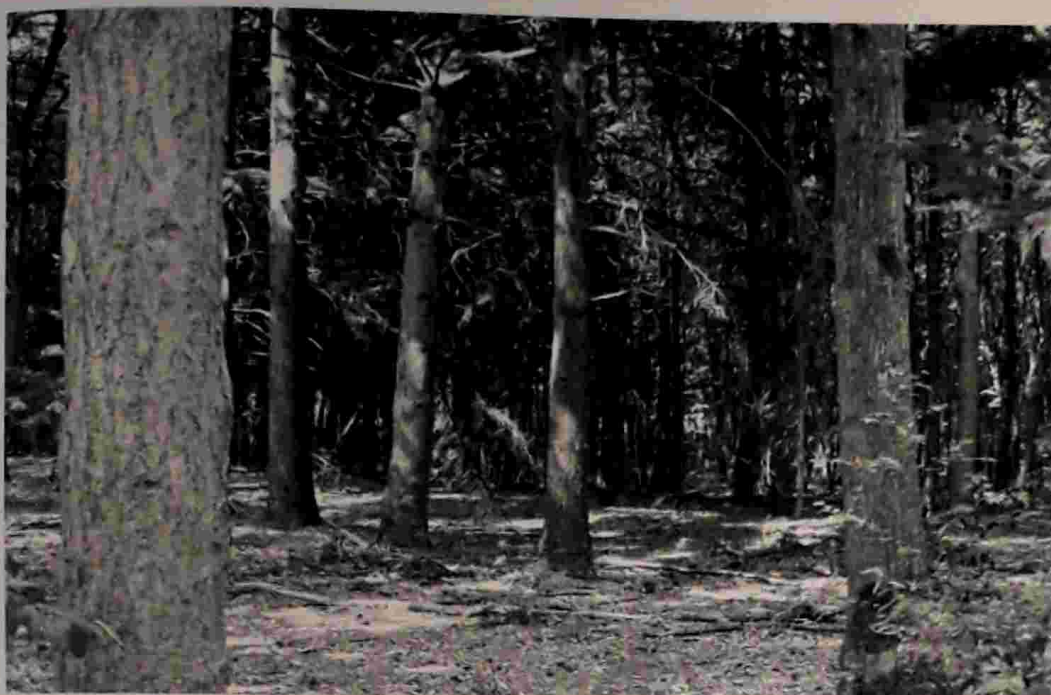
Nawoord bij de diverse uitgaven

Dit boekje, over de ruim 10.000 jarige bijzonder unieke geschiedenis van "De Sonse Bergen", werd door Milieudefensie, groep Son & Breugel, op de druk bezochte voorlichtingsavond van 27 januari 1998 voor het eerst gepresenteerd. Door de onverwacht grote belangstelling was de eerste oplage al snel uitverkocht.

Op 12 november 1998 besloot Milieudefensie om een 2^e druk te laten uitvoeren, die hier en daar werd aangepast.

Mede door de aankondiging van het boekje op de website van Milieudefensie: www.dse.nl/mdson, is de belangstelling zodanig gegroeid, dat in het voorjaar van 2001 een 3^e druk noodzakelijk werd. Inmiddels is ook deze druk weer uitverkocht en waren we aan de 4^e druk toe, na de uitgebreide publicatie in het weekblad "Forum" van 2 augustus 2006 en na het oprichten van de site www.reddesonsebergen.nl. Deze is wederom aangepast met nieuwe feiten, uitgebreid met een aantal foto's en met een interessant artikel met tekening van John Bruinsma over de oude houtwallen in "De Sonse Bergen".

Tevens is een geheel nieuwe omslag voor het boekje ontworpen, met voor velen de bekende zandverstuiving van "De Houtberg" op de achtergrond.

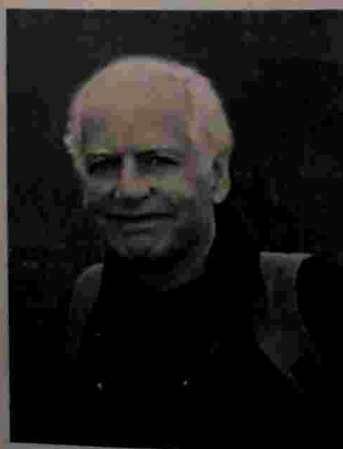
De nu dikke en imposante stammen van het Douglasbos aan de noordzijde van het natuurgebied "De Sonse Bergen"

Bij de 5^e en laatste druk zijn er opnieuw een groot aantal foto's en diverse artikelen uit het weekblad "*Forum*" aan toegevoegd, alsmede de mogelijk nieuwe bedreiging door de momenteel op handen zijnde actualisering van alle bestemmingsplannen door de gemeente Son en Breugel. De voorzijde is bij deze gelegenheid in kleur weergegeven en telt het boekje nu 44 pagina's.

Son, voorjaar 2010

Wielewaallaan 2

Jan Bleeker

Gepensioneerd Landmeter van het voormalige Philips' Woning- en Grond-bedrijf (dat later Philips' Vastgoed Beheer en Diensten werd) van de N.V. Philips' Gloeilampenfabrieken te Eindhoven, waardoor het voor hem mogelijk was om het oud-archief in te zien en de documenten te kopiëren.

Als hoofd van de afdeling Landmeten en Survey is hij ook daadwerkelijk betrokken geweest bij het natuurgebied "*De Sonse Bergen*", in de tijd dat het nog eigendom van Philips was.

Verder is hij al jarenlang actief lid van Milieudefensie, groep Son en Breugel, van het IVN, afdeling Son en Breugel en de Gebruikersgroep van het Staatsbosbeheer.

Bronvermelding:

1. "De Dommelvallei, een Archeologische Inventarisatie", een uitgave van de Prov. Noord-Brabant.
2. Het oud-kadastraalarchief van het Rijksarchief te 's-Hertogenbosch.
3. Het oud-afdelingsarchief van het voormalige Philips' Woning- en Grondbedrijf en van de N.V. De Nieuwe Erven te Eindhoven, thans ondergebracht bij de Woningstichting Hertog Hendrik van Lotharingen.
4. De Openbare Registers van het Kadaster, vestiging Eindhoven.
5. Het archief van Milieudefensie, groep Son & Breugel.
6. Adviezen van de Stichting "*Kritisch Bosbeheer*" te Dieren.
7. Adviezen van de vereniging "*Vrienden van het Mastbos*" te Breda.
8. Beheersplan "*Dommelrode en Breugelsbroek*" van het Staatsbosbeheer, december 1993 en later.
9. Eindrapport 1997 van het bosbouwkundig-adviesbureau "*Klingenbomen*" te Doorn
10. Besproken vergaderpunten gebruikersgroep "*De Sonse Bergen e.o.*".
11. Diverse artikelen uit het weekblad "*Forum*".
12. De beide websites www.dse.nl/mdson en www.desonsbergen.nl
13. Foto's website Heemkundekring Son en Breugel en particulieren.
14. Diverse plankaarten van de Gemeente en de Provincie.

Alle opgenomen kaarten, m.u.v. de plankaarten van de overheid, en de meeste foto's zijn van de samensteller, die ook het boekomslag en het logo van "*De Sonse Bergen*" ontwierp en tevens de grafische vormgeving van dit boekje op de PC verzorgde.

Foto omslag: de zandverstuiving van "*de Houtberg*" omstreeks 2000.